

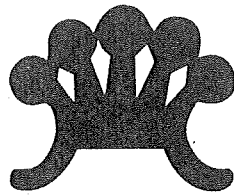
FRANKOFONİ

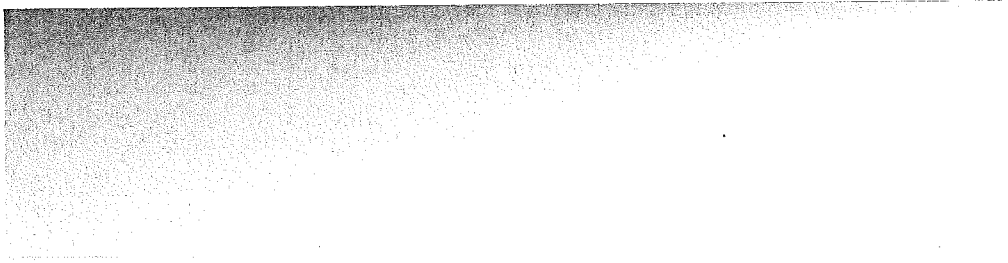
ISSN 1016-4537

Charles Baudelaire Dosyası (XXVI) / Dossier Charles Baudelaire (XXVI)

Çeviri Dosyası / Dossier Traduction

Çeşitli İncelemeler / Considérations Générales

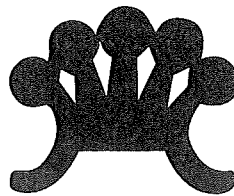

FRANKOFONİ

Charles Baudelaire Dosyası (XXVI) / Dossier Charles Baudelaire (XXVI)

Çeviri Dosyası / Dossier Traduction

Çeşitli İncelemeler / Considérations Générales

Ortak Kitap No 34

Şubat, Mart/ Février, Mars 2019

ISSN 1016 - 4537

FRANKOFONİ

Fransız Dili ve Edebiyatı İnceleme ve Araştırmaları Ortak Kitabı
Revue d'études et recherches francophones

Sahibi

Directeur de la publication

Uluslararası Eğitim Öğretim Basın Yayın Matbaacılık
Turizm Tekstil Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.Adına
Serhat Kurbanı TURAN

Kurucu

Fondateur

Tuğrul İNAL

Editör

Editeur

Tuğrul İNAL

Yardımcı Editör

Coéditrice

Damla ERKAY

Yazı Kurulu

Comité de rédaction

Kemal ÖZMEN, Jale ERLAT, Nizamettin KASAP, Özlem KASAP,
Seza YILANCIOĞLU, Pierre BASTIN, Damla ERKAY, Ceren ÖZGÜLER, Eylem AKSOY ALP

Fransız Elçiliği Kültür Servisi'nin katkılarıyla hazırlanmıştır.

Publié avec le soutien des Services Culturels de l'Ambassade de France.

Araştırma/inceleme yazılarının sorumluluğu yazarlarına aittir. Ortak Kitabı bağlamaz.

La responsabilité des études incombe aux auteurs.

L'organisme éditeur n'est aucunement responsable.

Adres/Adresse

Konur 2 Sokak 36/13 Kızılay - ANKARA

Tel : 0312 - 425 39 20

Fax: 0312 - 417 57 23

Frankofoni Ortak Kitabı MLA (Modern Language Association of America) ve Ulakbim kapsamındadır.

L'ouvrage collectif Frankofoni est cité dans l'index de MLA (Modern Language Association of America) et de Ulakbim.

Bizim Grup Basımevi Yayın Dağıtım Ajansı, Tanıtım, Org. Yay. Dağ. San. ve Tic. Ltd.Şti.

Tel: (0312) 431 88 81 - 418 18 03 • Faks: (0312) 433 36 36

İmprimerie Bizim Grup Basımevi

FRANKOFONİ'ye gönderilen yazıların değerlendirilmesinde hakemliklerine başvurduğumuz
öğretim üyelerine teşekkür ederiz.

Nous remercions les membres du corps académique qui ont
prêté leur concours à l'évaluation des articles.

Prof. Dr. Gönül YILMAZ

Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih -Coğrafya Fakültesi

Georges FRÉRIS

Université Aristote de Thessalonique, Grèce

Prof. Dr. Kemal ÖZMEN

Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Ankara

Prof. Dr. Ekrem AKSOY

Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Ankara

Prof. Dr. Tuna ERTEM

Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi

Prof. Edmond NOGACKI

Faculté des Lettres, Langues, Arts et Sciences Humaines
Université de Valenciennes et Hainaut-Cambrésis, France

Prof. Dr. Tanju İNAL

Bilkent Üniversitesi, Uygulamalı Yabancı Diller Yüksekokulu, Ankara

Prof. Dr. A. Hamit SUNEL

Bilkent Üniversitesi, Uygulamalı Yabancı Diller Yüksekokulu, Ankara

Prof. Dr. Sevim AKTEN

Atatürk Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Erzurum

Prof. Dr. Magdalena WANDZIOCH

Université de Silésie, Institut d'Etudes Romanes, Pologne

Prof. Dr. Bahadır GÜLMEZ

Anadolu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eskişehir

Prof. Dr. Arzu ETENSEL İLDEM

Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi

Prof. Dr. Cengiz ERTEM

Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Ankara

Prof. Dr. Nedim KULA

Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi

Prof. Dr. Emin ÖZCAN
Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi

Prof. Dr. Aleksandra GRZYBOWSKA
Université de Silésie, Institut d'Etudes Romanes, Pologne

Barbara BLACWELL Gülen
Bilkent Üniversitesi Uygulamalı Yabancı Diller Yüksekokulu, Ankara

Lelia TROCAN
Université de Craiova, Roumanie

Dr. Abidin EMRE
Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi

Prof. Dr. Zeynep MENNAN
Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi

Prof. Dr. Kubilay AKTULUM
Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Ankara

Dr. Şirin YENER
Bilkent Üniversitesi, Mütercim Tercümanlık Bölümü, Ankara

Pierre BASTIN
Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Ankara

Prof. Dr. Jale ERLAT
Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Ankara

Prof. Dr. Mümtaz KAYA
Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Ankara

Yrd. Doç. Dr. Nizamettin KASAP
Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Ankara

Prof. Dr. Emine DEMİREL
Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, İstanbul

Prof. Dr. Füsun ATASEVEN
Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, İstanbul

Doç. Dr. Özlem KASAP
Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Ankara

Yasemin TANBI
Bilkent Üniversitesi, Mütercim Tercümanlık Bölümü, Ankara

İçindekiler / Sommaire

CHARLES BAUDELAIRE ÖZEL BÖLÜMÜ (XXVI)
DOSSIER CHARLES BAUDELAIRE (XXVI)

Baudelaire İçin Dramatik Bir Okuma (XVII) Senfonik Şiir (XI) Bir "Tür" Şiir – Tiyatro İçin Bir Empati Denemesi Tuğrul İnal.....	3
Une Lecture dramatique pour Baudelaire (XVII) Poésie symphonique (XI) Pour un "Genre" de Poésie-Théâtre Essai Emphathique Tuğrul İnal.....	15
Baudelaire'in Yapıtlarında "Şeytan'a Yönelim ya da Hayvansallık" Nedim Kula	27
Baudelaire'in Kötülük Çiçekleri'nde Kendini Arayış Şevket Kadioğlu.....	37
Baudelaire'in <i>Akşamın Alacakaranlığı</i> ve Necatigil'in <i>Geceleyin Erkekler</i> Şiirlerinde Tutunamama Sorunu Yavuz Kızılçim	57

ÇEVİRİ DOSYASI
DOSSIER TRADUCTION

Kadın Yazını Çevirisinde Meydana Gelen Eril Dil Sürçmeleri F. Bilge Atay & Füsün Bilir Ataseven.....	69
Yeni Toplumsal Hareketlerin İşaret Fişegi: <i>Evrin Ağacı</i> Topluluğu ve Darwin'i Yeniden Çevirmek Emine Bogenç Demirel-Zeynep Görgüler	79
2008-2018 Yılları Arasında Türkçeden Fransızcaya Yapılan Edebiyat Çevirileri Bibliyografyası ve Bir Değerlendirme Şule Demirkol Ertürk.....	95
Réécrire son œuvre en s'auto-traduisant Şilan Karadağ.....	109

Çeviride Kültürel Dönüşüm: Çevrimsel Yeniden Yazma Serhan Dindar	115
---	-----

ÇEŞİTLİ İNCELEMELER CONSIDÉRATIONS GÉNÉRALES

Une oeuvre protéiforme et néanmoins une Lelia Trocan	125
L'amitié entre Malraux et Nehru Évelyne Lantonnet	131
Aller Simple: Après le voyage dans les cales le retour en Afrique est-il possible? Arzu Etensel İldem	139
Bir Aydınlanma Şairi : Tevfik Fikret Kemal Özmen	145
Oktay Rifat'ın <i>Birtakım İnsanlar</i> Adlı Kitabında Geçen Kahramanlara Bir Bakış Ali Algül	153
Cézanne ve Zola: Bir Dostluğun Öyküsü Gül Tekay Baysan	169
Son Hamle Aylin Bayrakçeken Akın	179
Paul Eluard'da Savaş ve Direniş Galip Baldıran	187
Fransa'da Antik Dönem ve Orta Çağ'da Bilim İnsanı Kadınlar Jale Erlat	193
<i>Hırsızın Günlüğü</i> : Jean Genet'nin Biyografik Kurgusunda Ahlaki Yalnızlık Özlem Kasap.....	201
Yayın Tarama	209

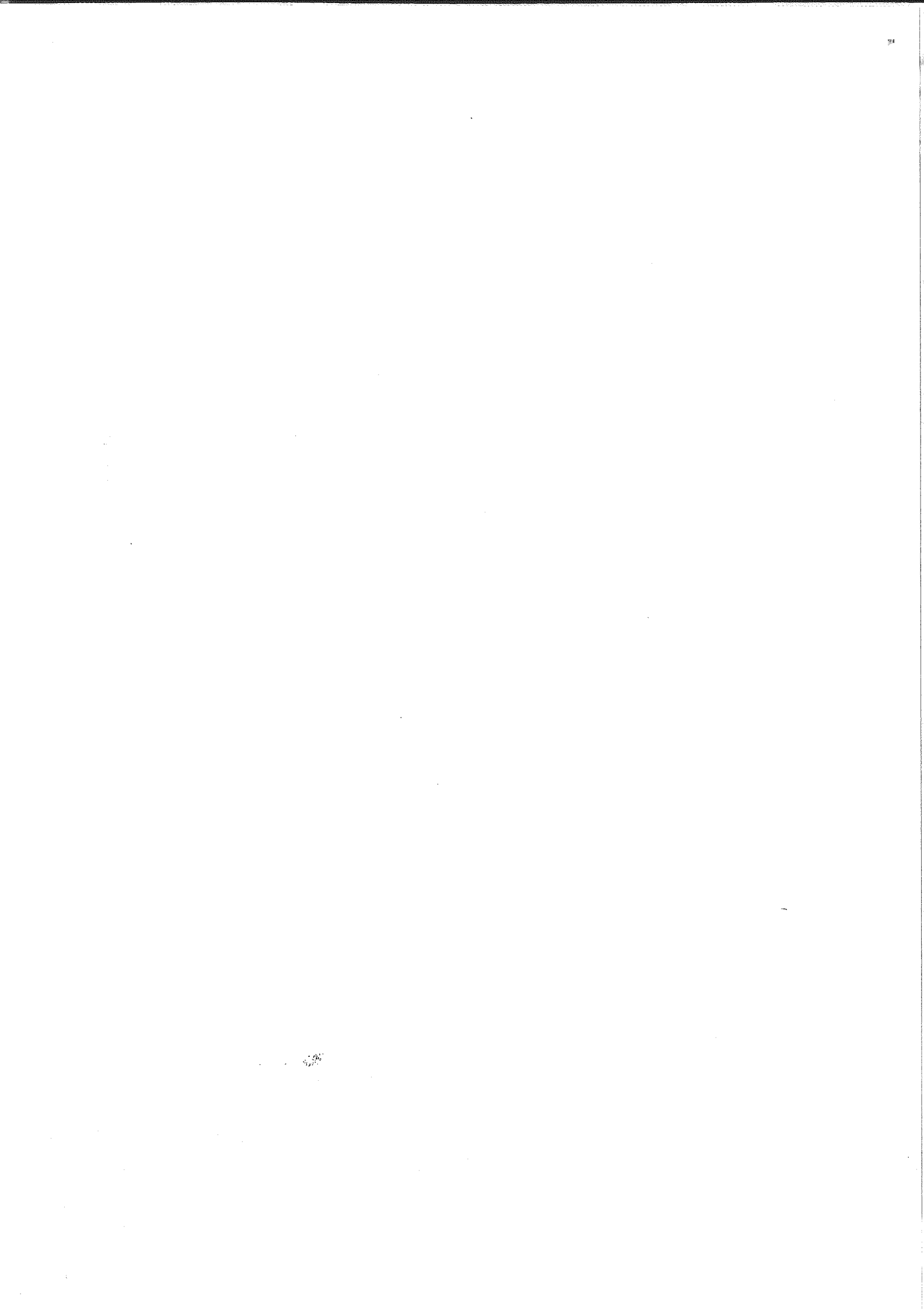
OTUZUNCU YILDA OTUZDÖRDÜNCÜ KİTABI YAYIMLARKEN

1978-1984 yılları arasında yılda iki kez olmak üzere on dört sayı yayımladığımız *FDE* –Fransız Dili ve Edebiyatı- dergisinden sonra, 1989 yılında bütünüyle Fransız Büyükelçiliği'nin katkılarıyla Fransız Dili Edebiyatı İncelemeleri ve Araştırmaları Ortak Kitabı *Frankofoni*'nin ilk sayısını yayımladık. Fransız İhtilali'nin ikiyüzcü yıldönümüne rastlaması nedeniyle ilk sayımızı insanlık tarihinin bu evrensel olayına ayırmayı anlamlı bulduk. Tarih, Sanat Tarihi, Düşün, Dilbilim ve Batı edebiyatları – Fransız, Alman, İspanyol, İtalyan, İngiliz ve Amerikan-alanlarında farklı üniversitelerden otuz yedi bilim insanının yazılarını biraraya getirdik. İkinci sayıdan başlayarak Türk ve Fransız edebiyatları, estetik, kültür, çeviri vb. alanlarda özel dosyalar ve çeşitli inceleme yazıları yayımladık. Yirmidördüncü sayıdan başlayarak çalışmalarımızı Ürün Yayınları çerçevesinde sürdürüyoruz. 2016 yılından bu yana da yılda iki kez -Bahar-Sonbahar- okurun karşısına çıkıyoruz.

Frankofoni Ortak Kitabı ULAKBİM ve MLA –Modern Language Association- kapsamında olup ve Türk ve Yabancı hakemlerin denetiminde yayımlanan uluslararası bir yayın organıdır.

Otuzdördüncü kitapta ilk sırada yirmialtıncı *Baudelaire Dosyası*'nda dört yazı bulunuyor. İlk yazı Tuğrul İNAL'ın: *Baudelaire İçin Dramatik Bir Okuma XVII-Senfonik Şiir X Bir "Tür" Şiir – Tiyatro İçin Bir Empati Denemesi-*. İnal, *Kötülük Çiçekleri* ve *Paris Kasveti*'nden hareketle Baudelaire felsefesinin temel boyutlarını empati yöntemiyle irdelemeye devam ediyor. Bu onyedinci denemede de dizeli ve düzyazı şiirleri tek kişilik bir oyun biçiminde harmanlayan İnal, paradigmatik ikinci bir metin kurgusuyla gerçek ile düşseli imgelemin potasında eriterek Baudelaire metinlerine teatral ve anlatsal bir yön kazandırıyor. Bir çeşitleme-varyasyon- olarak ortaya çıkan bu ikinci metinde güzellik-çirkinlik, iyi-kötü, kurtuluş-düşüş sorunsalı sahneye koyucu eliyle bir oyun biçiminde tartışılırken, Baudelaire estetiğinin temel düşünsel öğeleri metinlerden alınan örneklerle çözümleniyor. Tanrı-Şeytan-Kadın birer protagonist olarak her metinde olduğu gibi şiire teatral bir zenginlik katıyor. Bir senfonik şiir biçiminde tasarlanan bu ikinci metin, başlıca üç bölümden oluşuyor. Kadına övgüler yağdırılan ilk bölüm hayaller ve tutkular, övgülerin yavaş yavaş yergilere yerini bıraktığı ikinci bölüm sevgiliye övgüler ve yergiler alt başlığını taşıırken, gerilim ve acı başlıklı üçüncü ve son bölüm şeytanın yengisiyle sonlanır.

İkinci yazı Ankara Üniversitesi'nden Baudelaire ve Nerval'in kadim dostu, şövalye ruhlu sevgili Nedim KULA'nın: *Baudelaire'in Yapıtlarında "Şeytan'a Yönelim ya da Hayvansallık*. Dünyaya gelişini bir düşüş olarak gören Baudelaire'e göre, *her insanda, her saatte, eşzamanlı iki yönelim vardır; biri Tanrı'ya, diğeri Şeytan'a doğru. Tanrı'ya sığınış ya da tinsellik aşama aşama yükselme isteğidir; Şeytan'a ya da hayvansallığa sığınış ise aşağıya doğru inme sevincidir*. Tanrı'yı "eylemin düşün kız kardeşi olmadığı bir dünya" yaratmakla suçlayan şair, düzenbazlıklarıyla insanı baştan çıkaran üstün

BAUDELAIRE'İN KÖTÜLÜK ÇİÇEKLERİ'NDE KENDİNİ ARAYIŞ*

Şevket KADIOĞLU**

LA QUETE DE SOI DANS LES FLEURS DU MAL DE BAUDELAIRE

La poésie baudelairienne est considérablement marquée par la foi catholique. De la sorte, le mal caractérisé par l'idée du péché originel constitue l'un des composants esthétiques de la poésie de Baudelaire. Nous avançons que, chez lui, l'expérience de la vie et l'expérience poétique, se complétant l'une et l'autre, vont de pair. Le drame existentiel de Baudelaire et l'aventure existentielle de sa poésie se soutiennent réciproquement; c'est de là que découle la puissance de l'esthétique poétique de Baudelaire. Le poète aperçoit son propre destinée dans le destin de toute humanité caractérisé par le péché originel et la chute du ciel ainsi que par la mort et la finitude. Sa poésie se crée dans la dynamique d'attraction et de répulsion entre son propre destin et celui de toute l'humanité. Dans ce travail, nous allons essayer de souligner comment, dans *Les Fleurs du Mal*, la condition humaine et le destin individuel du poète fraient une voie de présence à la poésie baudelairienne et comment celle-ci trouve une sphère d'existence au sein du destin humain et de sa propre destinée. Ainsi, nous nous proposons de montrer que *Les Fleurs du Mal* sont la synthèse imaginaire, imaginative et poétique d'un effort de se créer du poète qui est à la recherche de soi-même dans le passé universel.

Mot-clés : Baudelaire, quête, condition humaine, péché, expérience, existence, mal

THE QUEST OF SELF IN THE BAUDELAIRE'S FLOWERS OF EVIL

The poetry of Baudelaire is considerably marked by the Catholic faith. Evil characterized by the original sin appears as one of the indispensable aesthetic components of Baudelaire's poetry. We observe that, in him, there is a remarkable parallelism between the poetic experience and the experience of life which complement and support each other; from this comes the power of Baudelaire's poetic aesthetic. Baudelaire sees his own destiny in the destiny of all humanity characterized by the original sin and the fall of heaven, as well as by death and finitude. His poetry is created in the area of attraction and repulsion between his own destiny and that of all humanity. In this work, we will try to underline how, in *The Flowers of Evil*, the human condition and the individual destiny of the poet form a way of presence for the poetry of Baudelaire and how it finds a sphere of existence within human destiny and his own destiny. So, we want to show that *The Flowers of Evil* are an imaginary, imaginative and poetic synthesis of an effort to create himself for a poet who is looking for oneself in the universal past.

Key-words: Baudelaire, quest, human condition, sin, experience, existence, evil

Giriş

Hemen hemen bütün Baudelaire uzmanları Baudelaire'in şiir serüveni ile yaşam deneyiminin birbirlerini tamamladığı, beslediği, birinin diğerini kimi zaman çekip kimi zaman iterek diyalektik bir örüntü üzerinde birbirlerine var olma alanı açtıkları konusunda birleşirler. Baudelaire gibi zor bir şair söz konusu olduğunda, bu, ne onun şiirinin tam anlamıyla yaşamın güdümüne teslim olduğu ne de yaşamının bütünüyle şiiriyle kol kola

* Bu makale, 25-27 2018 tarihlerinde İstanbul Yıldız Teknik Üniversitesi'nin ev sahipliğinde düzenlenen 5. Uluslararası Filoloji Sempozyumunda sunulan bildirinin genişletilmiş biçimidir.

** Pamukkale Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Fransız Dili ve Edebiyatı Öğretim Üyesi
kadioglu_s@hotmail.com

yürüdüğü anlamına gelir. Yaşamından beslenen şiir, yaşamın gerçeklerini estetik bir form üzerinden dönüştürerek kendi dinamik süreçlerini kendisi yaratırken, yaşamsal deneyimi de bütün karşıtlıklara varlık alanı sağlayan diyalojik bir örüntü içerisinde değişip dönüşerek, kıvrılıp bükülerek, bulanıp durularak bu estetik forma geniş açılımlar sunar. Bu estetik formu, insanlığın dramı, bu dramla ilintili Hristiyanlık aksiyolojisinin temel dogmaları üzerinden kurgulayan şair, bu biçimde, şiirsel atılımını kendi kişisel dramından kotarsa da, onu evrensel bir düzlem üzerine oturtmayı başarır.

Yaşamın karşıt kutupları arasında oldukça geniş bir devinim alanı bulan bu şiirsel yaratı gücünü bu salınımın çizdiği yayın büyüklüğünden değil, karşıtların birliğinin yarattığı çatışkan ama yine de uyumlu, hırçın ama yine de uysal, durgun halinin albenisini yaşadığı fırtınalı saatlerin gerilimine borçlu olan, son derece çarpıcı ve üretken alımlama estetiğinden alır. “Kötülük Çiçekleri” adı da bu alımlama estetiğini en çarpıcı bir biçimde somutlaştıran bir başlık olarak karşımıza çıkar. Buradaki kötülük sözcüğünün “günah”ı ya da sıradan herhangi bir kötülüğü kast ediyor olması çok da önemli değildir. Önemli olan bir söz sanatı olarak bu “antithèse”¹in yarattığı beklenmedik, ayrıkşın etkinin şiirsel dil ve estetik olarak dünyada varoluş biçimine getirdiği açınlayıcı boyut ve yaşamla birey arasındaki uçurumu kapatmaya yönelik yaptığı büyük ve güçlü atılımdır. Bu şiir estetiği içerisinde son derece önemli bir yer tutan karşıtlıkların başında iyilik-kötülük karşıtlığı gelir. Kötülüğün estetik bir değer olarak algılanışı da Baudelaire şiirinin en temel parametrelerinden biri olarak karşımıza çıkar. “Spleen”(İç sıkıntısı) ve “idéal” (ideal)², Tanrı ve şeytan, ruh ve beden, günah ve sevap, ölüm ve yaşam, cennet ve cehennem, yeryüzü (çukur) ve gökyüzü, alçalış ve yükseliş, burası ve orası, bu dünya ve öte dünya gibi karşıtlıklar da gerek günlük dildeki sıradan anlamları gerekse ve daha çoklukla değişmeceli ve Hristiyanlıktaki dinsel çağrışımları ile Baudelaire şiirini ışıklı bir hale biçiminde çepeçevre kuşatarak ona hem dünyasal hem de mistik bir boyut kazandırır.

1. Kendini Arayış

İnsanın yeryüzünde varoluşuna bir anlam arama, varlığının genel var oluş boyutundaki yerini ve değerini araştırma, sorgulama ve bunların sonucunda dünya ile yaşam ile bağıntısını bilinçli bir biçimde temellendirerek kendi var olma durumunu kabullenme, üstlenme, doğrulama ve onaylama anlamlarıyla oldukça geniş salınımlı bir düzlemde ortaya çıkan kendini arayış daha çok varoluşçu felsefe ve ontolojiye yakın duran ya da bunların ilgi gösterdiği bir alan gibi görünse de, teolojiden, sosyoloji ve psikolojiye kadar değişik disiplinlerin de duyarsız kalamadığı oldukça derin ve çok katmanlı bir olgudur.

Bir canlı türü olarak insandan yola çıkıldığında onu tanımlamak, psikolojisi ile ilgili genel varsayım ve çıkarımlarda bulunmak ve bunları insan psikolojisi altında genelleştirip bir takım toptancı yasalar ortaya koymak olası gibi görünse, hatta bunlar çoğu durumda geçerli ve “doğru” gibi algılansa da André Malraux’un *Altenburg’un Ceviz Ağaçları* adlı romanında tartıştığı üzere, “insan kavramını kendisine dayandırabileceğimiz sürekli bir veri”³ her insanı bir kendilik gibi düşünmek ve bu kendiliğin içinde bulunduğu dünya ile ilişkisini genel tanımların dışına taşan bir ilişki olarak kabul etmek gerekir. Böyle olunca da kendini arayışı her insanın dünya ile kurduğu ya da kuramadığı ilişki ile ilintili olarak ortaya çıkan ve her insana özgü oldukça karmaşık bir boyutta gerçekleşen/gerçekleşebilen bir deneyim, bir çaba olarak görmek gerekir. Bu nedenle, “ben kimim?,” varlığımın amacı ve anlamı nedir?,” “yaşadığım hayata nasıl bir anlam yüklemeliyim?,” “kendimi yeryüzünde nasıl konumlandırıyorum?” gibi konuyu yüzeysel yanıyla ele alan sorgulama

ve bu yönde yapılan girişimlerin ötesinde “Kendini Arayış”, belki bütün bunları da kuşatan çok boyutlu ve katmerli bir süreç olarak, Baudelaire yanında bir çok sanatçı ve düşünürün de, kimi zaman oldukça zorlayıcı olan bütün bağların, kimlik ve aidiyetlerin ötesinde kendilerine dayatılan yaşamı reddederek, varlıklarını özgürce gerçekleştirebilecekleri bir yaşamı deneyimleme biçiminde ortaya çıkar. Bu durumda “Kendini Arayış”, çoğu zaman, kendini yeniden yapılandırma çabasıyla birlikte yürür.

Kendini arayışın kendi olma bilinci ile ilişkisi, ”kendini tanı” seslenişi felsefenin deniz feneri gibi, kendisini izleyen filozoflara ve düşünenlere yol gösteren Sokrates, daha sonra Pascal, Descartes, Kierkegaard, Spinoza ve varoluşçular dahil olmak üzere bir çok filozofça deneyimlenmiş ve kendini tanımanın en yüce erdem olarak, insanın, kendi mikro kozmosundan makro kozmosa açılan yol işleviyle, diğer insanları tanımasının da anahtarı olabileceği tanıtlanmıştır. Ancak kendini tanıma deneyiminin basit bir süreç olmadığı yine kişinin kendini nesnel bir biçimde değerlendirmesinin güçlüğüne dikkat çeken filozoflar tarafından önemle belirtilmektedir. En yalın deyişle bilincin kendisinin farkına varması özne- nesne diyalektiği üzerinden gerçekleşir ve kişinin kendisini bir öteki gibi dışarıdan gözlemlemesine dayanır. Ama bu süreçte kişinin nesne olabilmesi de “ego”nun şeffaflaşarak kendini bütün yalınlığı ile özneye teslim etmesi de çok zor bir süreçtir. Bu süreç deyim yerindeyse kişinin kendisiyle savaşım sürecidir. Bu savaşımда egonun bitmek tükenmek bilmeyen hileleri, öznenin tarafsızlığını korumakta zorlanması, yargılanan nesnenin “ego”nun oyunları ile sürekli zayıflatılması, iradesine çelme takılması kendini tanıma deneyimini egonun utkusuna dönüştürür ama kişi bu zaferi kendisinin sanır. Bu tam da Baudelaire’in “yara bende bıçak bendedir” dediği durumla örtüşür.

Belirtmek gerekir ki kendini arayış her insanın bilinçle giriştiği ya da gerçekleştirmek zorunda hissettiği bir deneyim değildir. Doğduktan, çeşitli eğitim kurumlarında okuyup belli bir meslek sahibi olarak toplumda bir yer edindikten sonra kendiliğinden gerçekleşen bir süreç de değildir. Kazanılan başarılarla, toplumsal statü ile belli bir yaşa gelmiş olmakla kendini arayış süreci arasında herhangi bir bağıntı bulunmamaktadır. Toplumda saygınlık kazanmış, iyi meslek sahibi olan, göz dolduran başarılar elde etmiş birçok kişiliğin hiç de kendini arayışa yönelmediklerini, kendilerini tanıma, toplumun, kültürün, dinin, geleneğin dayattığı bağlılık, aidiyet ve kimliklerin ötesinde kendileri olma kaygısı taşımadıklarını gözlemlemek mümkündür. Heidegger’in tanımladığı üzere bu tür insanlar varlık alanları kamu olan “Das man” kategorisindeki insanlardır. Bağımlılık ve kendine özgü olmama “Das man”in karakteristik özelliğidir: Çünkü «das Man», kişinin kendi kendisi olmasına asla izin vermez, o insanı aynı kalıplar çerçevesinde düşünmeye, aynı normlara göre davranmaya, aynı amaçlar için harekete geçmeye, aynı şekilde sevmeye, inanmaya zorlayan bir «diktatör»⁴ dür. Kimi insanlar “Das man” kategorisinde olduklarının farkında bile olmadan yaşayıp giderler ve aynı bilinçsizlikle yaşama gözlerini yumarlar. Kimi insanlarda bu durumu fark ederek, kendi olamama olarak tanımladığımız bu bağımlılığa karşı eyleme geçme zorunluluğu hissederler. İşte bu bağımlılığa karşı eyleme geçmeyi kendini arayış çabasının bir aşaması olarak değerlendirebiliriz. Bu bağımlılığın farkına varma bir uyanış anına işaret eder. Bu uyanışı, Camus’nün vurguladığı saçmanın farkına varmak gibi düşünebiliriz. Kişiyi uyanışa götüren belli bir somut neden olabileceği gibi (ölüm, hastalık, yaşamda önüne çıkan engeller, ekonomik sıkıntılar, kabul etmek zorunda bırakıldığı dayatmalar) bütünüyle varoluşsal neden de olabilir. Hiçbir somut neden yokken kişi yaşamla, birey olarak kendisi arasındaki boşluğu, uçurumu fark eder. Ya dünyanın kendi ölçülerine uymadığını ya da kendisinin dünya ölçülerinde yaratılmadığını

duyumsar. Böyle olunca da ya kendisini dünyaya uydurmak, ya da dünyayı kendisine uydurmak gerekecektir. İkinci yol olanaksız olduğuna göre geriye birinci yol kalmaktadır. Ama kendini dünyaya uydurmak sözünü ettiğimiz bağımlılığın içine hapsolmek değil midir? Bu noktada bir kısır döngü ortaya çıkmıyor mu? İşte kendini arayış kişiye insan olarak (hem insan türü olarak hem de şu veya bu özellikleri olan, şu ya da bu kalitelere sahip olan en azından şunu ya da bunu başarabilme potansiyeli olan birey olarak) olanaklarını, neler yapabileceğini ve sınırlarını neleri yapamayacağını bildirir, bağımlılıktan kurtulabilmesinin yollarını gösterir.

2. İnsanlık Durumu'nda Kendini Arayış

Baudelaire eğer çağımızda yaşamış olsaydı onun yaşamındaki tüm çalkantıların bir tür post modern pazarlama stratejisi olduğunu düşünebilirdik ama Sartre'ın ünlü Baudelaire incelemesinde ustalıklı bir biçimde ortaya koyduğu üzere Baudelaire'in kimi eylemleri kendi kişiliği ya da şairliği çevresinde bir "mit" yaratmak gibi algılsa da o İnsanlık Durumu'ndan kendi payına düşen yazgısına kendini teslim etmiş gibi görünüyor: *"Bırakılmış, atılmış olan Baudelaire, bu yalnızlığı üstlenmek istedi. Başkaları zorlamasın diye, hiç olmazsa bu kendinden olsun diye yalnızlığı kendi istedi. Bireysel yaşamını örten perdenin ansızın ortadan kalkmasıyla, bir başkası olduğunu duydu: ama aynı zamanda, küçük düşme, hınç ve gurur içinde, bu başkılığı olumlayıp üstlendi. Bundan böyle, ısrarlı ve hüznü bir atılışla başka kaldı kendini"*⁵ tümceleriyle Baudelaire'in çizgi dışı durumunu vurgulayan Sartre onun belli bir Charles Baudelaire imgesi aradığına dikkat çektikten sonra onun durumunun *"yalnız kendi özel yazgısı değil, her insanın yazgısı"* olduğunu belirtir. *Yalnız, onun yazgısını her insanın yazgısından özel yapan şey yine Sartre'ın ortaya koyduğu üzere, Baudelaire'in "insan olma halini en derin duyup"*⁶ bunu iliklerine kadar hissederek tutkulu bir biçimde yaşaması, bilinçli bir deneyime dönüştürmesi ve kendini insanlık durumu içinde konumlandırırken ve bu yazgıya karşı, bu yazgıya karşı ve bu yazgı içinde kendini tanımlarken, kendini ararken, kendini var ederken takındığı çok ayrıcalıklı tutumdur. Baudelaire, bir yandan bu insanlık durumu içinde kendisi ile burun buruna gelirken diğer yandan insanlık durumunu kendi yazgısı içinde yakalar. Böylece hem av hem de avcı olma örgüsü içinde gelişen, birbiri içine giren, biri diğerine dönüşen bir deneyim içinde şair bir taraftan kendi yazgısını kendisi yaratan etkin bir sürecin öznesi olurken, diğer yandan kendisini yazgısının/yazgının oyuncağı konumuna indirgeyen edilgin bir sürecin kurbanı, nesnesi olur. *"Ben'in ben tarafından sonunda ele geçirilişi"*⁷ diyalektiği içinde Baudelaire kendisini hem dışarıda hem içeride bulur, hem nesne hem özne olur, hem cellat hem kurban yerine geçer, hem çukurda düşüşü yaşar, hem gökyüzü özlemi içinde yükselişi için can atar, hem buradadır, hem uzak ülkelerin çağrısına kapılır, hem Tanrı'ya yakarır hem de kendi yazgıdaşı olan Şeytan'la işbirliği yapar. Bu biçimde Baudelaire'de varlığı her zaman dile getirilen zıtların bir aradalığı kendiliğinden açıklanmış olur. Ama bu zıtların bir aradalığı asıl nedeni İnal'ın da vurguladığı gibi onun mutlulukla mutsuzluğu bir arada yaşamasıdır: *"Baudelaire'in karşıt ve karmaşık iki duruma gösterdiği olağanüstü duyarlılığın nedeni, mutluluk ve mutsuzluğun birbirine aykırı olarak sırttan ve bacadan yapışık ortaklaşa yaşamasındandır"*⁸

Baudelaire'de insanlık durumundan söz ederken, bunu Katolik inancın aksiyolojisinden ayrı düşünmeyen Baudelaire uzmanları, onun yaşamındaki kırılma noktalarının Hristiyanlığın çeşitli mitleriyle örtüşüğünü söylerler. Bunlardan Gérard

Conio⁹, Baudelaire'in kişisel öyküsü ile Hristiyanlık mitinin bu birlikteliğine, başarısızlığa adanmış bir yazgı ile yazara toplumun biçtiği yazgının bağıntısının eklenebileceğinden söz eder.¹⁰ Gerçekten de Baudelaire, babasının ölümünün ardından annesiyle geçirdiği, aynı yatakta uyuduğu altı yıl sonrasında onun bir başkasıyla evlenmesini Yahudi Hristiyan inanisında Tanrı'nın insanı yeryüzüne sürerek kendinden uzaklaştırması, yalnız bırakmasıyla bağdaştırır. Bunu her fırsatta dile getirir ve annesine yazdığı mektuplardan birinde *"benim gibi oğlu olan birisi evlenmemeliydi"* biçiminde sitemli sözleriyle dışa vurur. Bunun da öncesinde Baudelaire, aralarında büyük bir yaş farkı olan iki kişiden dünyaya gelmiş olmayı bir yaradılış garipliği olarak niteler ve kendini doğuştan suçlu ve günahkâr olarak hisseder. Bunu da *"Hastayım, doğuştan hastayım. Doğumumla taşıdığım bozuk bir yanım var, annemle babamın uyumsuzluğundan ileri gelen. Aralarındaki uyumsuzluk nedeniyle paramparça oldum."* diyerek dile getiren Baudelaire, bu durumu bir anlamda Hristiyanlıktaki ilk günahla ilişkilendirir. Annesiyle birlikte yaşadığı yılların cennetsi mutluluk dönemi bu mutluluğun yaşandığı evin de kayıp cennetle bağdaştırıldığı Baudelaire'de bu kayıp cennet özlemi, bu cennetin aranişı, bu cenneti ele geçirme çabası ondaki ideal özlemi ile örtüşür ve karşı kutuptaki iç sıkıntısı ile birlikte şiir estetiğinin temel devitkenlerinden birini oluşturur. Ama elbette cenneti bu kadar önemli kılan şey kaybedilmiş olması ve ona tekrar ulaşmanın, oraya kabul edilme olasılığının belirsizliği ve hatta bu cenneti ararken karşılaşılması olası bir cehennem varlığıdır Kayıp cennet özleminin çeşitli aldatıcılarla ödünlenme girişimi ancak düş kırıklıklarıyla sonuçlanan yapay cennetler sunar şaire. Gerçek sandığı bu yapaylığın içinde buluvermesi kendini, yine onun bireysel yazgısı çerçevesinde sık sık sözü edilen çukur deneyimi ile örtüşür. Çukur deneyiminin çıktısı, olabildiğince acı, yeteri kadar aşağılanma, bol miktarda düş kırıklığı, istemediğiniz kadar günah ve bir o kadar da vicdan azabı ve pişmanlıktır. Bu kadar ağır günah yüküne, bu kadar çetin kötülük köleliğine, bu kadar ağulu ve yapışkan pislik sağanağına, bu kadar arsız ve direşken acı kasırgasına şair ancak bir kefarete düşüncesi ile karşı koyabilir, katlanabilir. Kefarete ise yine dinler terminolojisi içinde peşinen çekilen öte dünya azabı, peşinen ödenen günah bedeli yerine geçmektedir. Bu noktada şiir, bu acıya, pişmanlığa, günaha, vicdan azabına bandırılan kalemin kelamı olmaktadır. Şiir Baudelaire'de deyim yerindeyse varoluşsal titreşimden, neredeyse ontolojik bir işlevi yerine getirmek için doğmaktadır. Gérard Conio (s.47) onun şiirinden söz ederken, *"Baudelaire'de şiir, onun şairliğinin bilincine varmadan, ilk dizelerini yazmadan çok önce doğmuştur, o bunun farkına varmadan, çıplak gökyüzüne, ayaklarının gömüldüğü toprağa ilk bilinçli bakışıyla birlikte birdenbire ortaya çıkmıştır. Şiir onun için bir görev olmayacak ama yazıdan önce var olan durum olacak. Şiir bir dil olmadan önce, dünyada olma biçimidir Baudelaire için"*¹¹ saptamasında bulunur. Şairin, bir mesajı iletmekten ya da deneyimini paylaşmaktan öte bir eksikliği telafi etmek kaygısında olduğunu vurgulayan Conio, şiirin durumunun onda, varoluşun belli bir algısıyla özdeş olmak adına sözsel bir çabanın ötesine geçtiğini vurgular.¹² Conio'nun sözünü ettiği eksikliği kapamak boyutu şiirin Baudelaire'de kefarete düşüncesi ile ilişkisine işaret eder. Şiirsel dile büyüsel bir güç vererek, Baudelaire'in sanata, o zamana kadar tek tanrı inancına dayalı dinlere verilmiş bir ayrıcalık olan kefarete işlevi yüklediğini belirten Conio¹³ daha da ileri giderek şiirin onda dünyada *"ilk günahın izlerini silmeye"*¹⁴ yöneldiğine dikkat çeker. Bu da şiirin Baudelaire'de hem yazgının bir parçası olduğunu olumlar hem de Malraux'nun deyişiyle onun bir karşı yazgı olma durumuna vurgu yapar. Şiir, sen bana çamur verdin ben ondan altın yaptım çabasının etkin süreci içinde yer alır.

3. Kendini Arayışın Kötülükle Sınava:

Kötülük sözcüğün yalın anlamıyla hoş olmayan bir durumu ifade eder ve iyiliğin uyandırdığı bütün hoş çağrışımlarla birlikte bizim algı dünyamızda bir yere, bir anlama, bir gerçekliğe sahip olur. Buradan kötü ya da kötülüğün anlaşılması için iyi ya da iyiliğe gereksinim duyduğumuz yönünde oldukça klişe ama gerçek yargıya yaslanmak doğru olmaz ama Baudelaire söz konusu olunca konu tam da bu eksen üzerine oturur. Zira zıtların birliği şiir estetiğinin temel itici gücü olan Baudelaire’de iyilik ve kötülük de hep bir arada bulunur. Birbirini besler, birbirini çağırır, birbirini çeker ya da iter. Hugo ve şiirini yakından tanıyan Baudelaire, Victor Hugo’nun romantizmin bildirgesi olarak kabul edilen Cromwell’in önsözünde dâhiyane bir biçimde ortaya koyduğu karşıtların birliği düşüncesini en fazla iyilik ve kötülük üzerinde odaklamakta ve Wagner’in bir operası üzerine yazdığı bir yazıda insan ruhunu da iyilik ve kötülüğün savaş alanı olarak tanımlamaktadır.¹⁵ Kendini arayış bir anlamda insanın kendisiyle savaşımının bir açılımı olarak ortaya çıkmaktadır. Ancak Baudelaire’in insan ruhundaki çekişmenin taraflarından biri olarak imlediği kötülük, sözcüğün yalın anlamıyla karşılaştığımız kötülükten daha fazlasıdır. Marcel A. Ruff’un da¹⁶ belirttiği üzere bu kötülük, az ya da çok karmaşık bir biçimde bir hata ve bir ilksel bozulma düşüncesiyle bağlantılı olarak ortaya çıkmakta ve tinsel ve mistik boyutu ile ondaki karmaşanın temelini oluşturmaktadır. Ancak kötülük Baudelaire’in bireysel ve şiirsel evrenine yaşamındaki kırılmaların oluşturduğu çatlaktan sızmakta ve onun kişiliğinde çeşitli bireysel tetikleyicilerle birlikte tinsel ve mistik boyuta evrilmek için uygun ortamı bulmaktadır. Burada Ruff’un¹⁷ vurguladığı gibi, onun yazınla ilk karşılaşmasının kötülük sorunsalını tinsel boyutuyla ortaya koyan yapıtlarla gerçekleşmesi de dikkate değer görülmektedir. Diğer yandan, babasının etkisiyle, ilk çocukluk yıllarını sıkı bir Katolik eğitim altında geçirmesi ve bir önceki bölümde sözü edilen diğer etkenler onda kötülüğün tinsel ve mistik düzleme yerleşmesinde etkili olmuş gibi görünmektedir. Bu bağlamda yukarıda sözü edilen ilksel bozulma da, hiç kuşkusuz tinsel anlamda kötülükle örtüşmektedir. Bunun sonucunda, ilk günahın ardından cennetten yeryüzü çukuruna sürülmeyle başlayan yaradılışla birlikte, tanrısal birlikten uzaklaşma ve bunun getirdiği bozulma, yozlaşmayla, kötülük artık yaşamın bir bileşeni olarak var olmayı sürdürmektedir. Kirlenme ve diğer günahlar, Baudelaire’in şiir evreninde ve kişisel yaşam deneyiminde bu ilksel bozulmanın ardından gelmekte ve devinimini ilk günahın başlattığı dünya yaşamının sürmesi için gereken enerjiyi sağlayıcı etken olmaktadır. Bu kötülük gerçekliği içinde Baudelaire’in durumu kendini arayışın dinamikleri ile gerçekleşen kendini buluş olmaktadır. Şairin, kötülüğün Hristiyan titreşimleri üzerinde kendini bulduğu yerde aslında belki bütün insanlık, bütün Hristiyanlar bulunmakta bu yerdeşlik de çeşitli noktalarda insanlık durumu ile örtüşmektedir bir anlamda İnal’ın da vurguladığı üzere Baudelaire, *Kötülük Çiçekleri*’nde “insanlık durumunun tragedyasını oyunlaştırmaktadır.”¹⁸ Bu kötülük deneyiminin/gerçekliğinin Baudelaire algısındaki farklı yanı bunun bilincinde olması ve kötülüğü şiir estetiğinin önemli devitkenlerinden biri haline getirerek, kendini arayış deneyimini, çamurdan altın yapma serüveni ile buluşturan bir düzlemde gerçekleştirme çabasıdır.

4. Kendini Arayış’ın Şiirsel Serüveni

Baudelaire’in *Kötülük Çiçekleri*’ni taradığımızda hemen hemen bütün şiirlerine kendini arayışın az ya da çok, hem onun bireysel yazgısı düzleminde hem de insanlığın ortak yazgısı düzleminde yansıdığına tanık oluruz. Zira Gérard Conio’nun belirttiği

gibi, şiir onda “dünyanın bu gök kubbe altında yapmak zorunda olduğu şey nedir”¹⁹ sabit düşüncesine bağlılıktan, “bu dünyada varlığını bir tesbih böceği gibi sürüklenme” kaygısındaki “ben”in bu durumu aydınlık bilincin bir görevi olarak algılamasından doğmuştur. Ama bu çalışmanın başından beri sıkça vurguladığımız gibi, Baudelaire’in başarısı bireysel “miscocosmos”unu evrensel “macrocosmos” ya da en azından Hristiyan dünyasının genel ruh durumu içinde yakalayabilmedeki başarısıdır. Bu bağlamda en dikkat çekici şiirlerinden biri hemen *Kötülük Çiçekleri*’nin başında yer alan *Okuyucuya/ Au lecteur*, başlıklı şiiridir. Şiir hemen ilk dördlüğünden başlayarak insanlığın tinsel durumuna yönelik bir fotoğraf sunar. Bu fotoğrafta insanlığı adeta bir kötülük deryası içinde yüzer görürüz: “*Elisıklık, sersemlik, günah, yanılğı, /Gövdemizi işler yer tutar içimizde, /Besleriz o canım pişmanlıkları biz de, / Bit beslediğince dilencilerin tıpkı.*”²⁰ (*La sottise, l’erreur, le péché, la lésine, /Occupent nos esprits et travaillent nos corps, /Et nous alimentons nos aimables remords, /Comme les mendiants nourrissent leur vermine.*²¹) Bu dörtlükte sıralanan, bönülük, yanılğı, günah, cimrilik gibi insanın moral açıdan kusurlarına yönelik nitelermeler, basit birer kusuru olmalarının ötesinde, acı bir biçimde, yaratılanların en kusursuzu olduğu söylenen insanın ruh ve beden olarak eksikliğini ortaya koymaktadır. Sıralanan bu kusurların sıradan insansal “kötü” karakter özellikler olmalarının yanında Hristiyanlıkta yedi temel günah arasında yer almaları da ayrıca dikkat çekici görülmektedir. Bu ilk dörtlükte ayrıca “péché” yani günah sözcüğüne de yer verilmiş olması şiiri Katolik görüngeden alımlamaya çağırmakta ve insanın, Hristiyan topografyası içindeki zayıf, günahkar, “düşmüş” konumuna işaret etmektedir. Şair bir anlamda bu tabloda kendini de yakalamakta ve bu farkına varış da Baudelaire şiirinde iç sıkıntısının kurgulanmasında önemli bir etken olmaktadır. Şiirin ikinci dördlüğünde, Hristiyan İnanırlarının durumunu ve elbette kendi durumunu da günah ve pişmanlık diyalektiği üzerinden oldukça çarpıcı imgelerle gözler önüne seren şair, insanın zayıflığını pişmanlıktan sonra tekrar günaha dönmesiyle dile getirir: “*Günahlarımız inatçı, gevşek tövbelerimiz; / Aç döker, acısını çıkarırız bol bol, /Ve dönerken sevinç verir bize batacak yol, /Kirllerimiz pis yaşlarla yıkanır deriz.*”²² (*Nos péchés sont têtus, nos repentirs sont lâches, /Nous nous faisons payer grasement nos aveux, /Et nous rentrons gaiement dans le chemin bourbeux, /Croyant par de vils pleurs laver toutes nos taches.*²³) Bu dörtlükte çamurlu yollar benzetmesiyle günahın söz edilmekte ve son dizelerde de pişmanlıklarımızın günahımızın büyüklüğü karşısında yetersizliği vurgulanmaktadır. Şairin, bu şiirin ilk iki dördlüğünde kendini bulduğu nokta hiç kuşkusuz ilk günahın bütün Hristiyanları içine alan deyim yerindeyse “büyük karanlık salonu”dur. İnsanın, zayıf iradesi dolayısıyla diğer günahlara/kötülüklerle karşı da dirençsiz olduğunu da belirten şair, bu günah çukuruna ister istemez düşmüş insanlar arasında kendini de görmekte ve böylece şair iyilik yapmak zorunda olan ama kötülüğe yargılı insanın parçalanmış ruh hali betimlemelerinde kendi imgesini yakalamaktadır. Şiirin diğer dizeleri de Baudelaire terminolojisinde sık sık çukur olarak nitelendirilen dünyadaki diğer kötülüklerin dökümünü yapar. Sözü edilen günah ve kötülüklerle bulanmış insanlığı oldukça çarpıcı imgelerle betimleyen şair, okuyucunun, bir anlamda insanlığın bu kötülülere katılmamış, bu günahlara karışmamış olmasının olanaksızlığını duyurarak, böyle görünmeye çalışanların ikiyüzlü olduğunun altını çiziyor. Elbette iki yüzlülüğü de bir günah/kötülük olarak nitelleyen Baudelaire bu şiirde yine de René Galand’ın saptamasına göre, iyimser bir atılım ortaya koyuyor zira, “*insanın kurbanı olduğu kötücül büyüsellığın maskesini düşürmek bir anlamda ondan kurtulmaya hazır olmak*”²⁴ demektir.

Baudelaire'in *Düşman/L'Ennemi* başlıklı şiiri, Baudelaire'de hem ideale bir karşıtlık oluşturarak onu ulaşılmaz kılan iç sıkıntısının en önemli bileşenlerinden biri olan hem de insanlık durumunun yadsınamaz bir boyutunu oluşturan zamanı bireysel yazgı ile olan örüntüsü içinde ele alıyor. "Üç beş yerine parlak güneşler vuran/Karanlık bir fırtına oldu gençliğim;/Bitik bahçemde yıldırımla yağmurdan/Tek tük pembe yemiştir bütünü derdiğim."²⁵ (*Ma jeunesse ne fut qu'un ténébreux orage,/Traversé çà et là par de brillants soleils;/Le tonnerre et la pluie ont fait un tel ravage,/Qu'il reste en mon jardin bien peu de fruits vermeils.*²⁶) Şiirin bu ilk dörtlüğü boşa geçen bir gençliği şiirsel formda ifade etmesi yanında sonenin bütünü içinde ele alındığında ve şairin yaşamsal serüveni anımsandığında oldukça bütünlüklü bir örgü ortaya koymaktadır. Bu şiirde çok güçlü bir korku duygusunun geliştiğinden söz eden Tuğrul İnal, "şiire adını veren varlık, *Düşman* içindeki öz yalnızlığını şaşılacak kertede göstermekle kalmayıp metafizik ölçüde kendisiyle fizik dünyaya ait nesnelere arasındaki büyük uyumsuzluk duygusunu doğurur"²⁷ saptamasıyla şiirdeki egemen duyguyu şaşırtıcı bir kesinlikle gözler önüne serer. Şiirin bu ilk dörtlüğü, ikinci dörtlükteki "Vardım düşüncelerin güzüne demek,/Suyun yer yer mezarlar gibi oyduğu/Sele gitmiş toprakta düzlemem gerek/ Kürekler ve tırmıklarla her bir oyugu."²⁸ (*Voilà que j'ai touché l'automne des idées, /Et qu'il faut employer la pelle et les râtaux /Pour rassembler à neuf les terres inondées, /Où l'eau creuse des trous grands comme des tombeaux.*²⁹) dizeleriyle birlikte bir iç sıkıntısı durumunu imlerken sonenin ilk üçlüğünde şairin bir ideal özlemini dile getirdiğine tanık olmaktadır. Ancak bu ideal, ulaşılması olanaksız ya da en azından çok zor bir idealdir: "Gelişir mi bilmem bir güç bulur da/ Düşündüğüm o yeni çiçekler burda, /Kumsal gibi yıkanmış yerde kim bilir?"³⁰ ("Et qui sait si les fleurs nouvelles que je rêve/ Trouveront dans ce sol lavé comme une greve/Le mystique aliment qui ferait leur vigueur?"³¹) Ancak, "iç sıkıntısı ile ideal arasındaki ikiliği bir karşıtlık olarak değil bir tersine dönebilirlik (réversibilité) olarak anlamının daha doğru olacağını belirtmek gerekir. Zira, iç sıkıntısı idealin koşuludur ve bu birbirinin koşulu olma durumu karşılıklıdır. İç sıkıntısı umutsuzluğunu doğuran erişilmez bir ideal özlemdir."³² Bu üçlükte düşlenen çiçekler tamlaması ideal vurgusunu ön plana çıkarırken bu çiçeklerin yeşermesinin ancak tanrısal, mistik bir besinle olanaklı olabileceği vurgusu bir anlamda bu idealin erişilemez olduğuna dikkat çeker. "-Ey acı! ey acı! Varlığı yer Zaman,/ Yitirdiğimiz kanla büyür, serpilir/Bağrımızı kemiren o sinsî Düşman!"³³ ("Ô douleur! ô douleur! Le Temps mange la vie, /Et l'obscur Ennemi qui nous ronge le coeur/Du sang que nous perdons croît et se fortifie!"³⁴) dizeleriyle sonenin son üçlüğü Baudelaire'ci iç sıkıntısının en temel bileşenlerinden biri olan zamanı kan içen, kemiren vahşi bir hayvan gibi göstererek düşman ilan eder. Bu biçimde sone iç sıkıntısı ile ideal arasındaki bitmek bilmeyen ve sonuçsuz savaşım insanlık durumuna ilişkin bir gerçeğin, zamanın, egemenliğinin kabulü ile sona ererken şair de insanlık durumu ile ilgili en temel gerçekliğin içinde kendi farkına varır. İnsan, Katolik inancın bakış açısından günahkâr biri olarak da acizdir, yaşamın önüne geçilemez, durdurulamaz gerçekliği olan zaman karşısında da güçsüzdür, çaresizdir.

Baudelaire'in *Le Guingol/Kara Yazgı* başlıklı şiiri de önüne geçilmez yazgıyı insanlık durumu düzleminde ele almaktadır. "Kaldırmaya böyle bir ağır / Yüğü, Sisyphé inadın gerek! / Gönül işe yatkındır da pek /Sanat uzun zaman kısadır."³⁵ ("Pour soulever un poids si lourd, /Sisyphé, il faudrait ton courage ! / Bien qu'on ait du coeur à l'ouvrage, /L'Art est long et le Temps est court"³⁶). İlk dörtlükte yazgıyı kaldırılması oldukça güç olan kayaya benzeten şair, böyle bir girişimde bulunmaya cesaret edebilmek için yunan

mitolojisinde Zeus tarafından bir kayayı yüksek bir dağın zirvesine çıkarma cezasına çarptırılan Sisyphos kadar cesaretli ve direşken olmak gerektiğini vurgular. Ancak sergilediği tüm cesarete ve dirence karşın bu mitolojik kahramanın da çabaları sonuç vermemiş Yazgı yine savaşımdan utkun çıkmıştır. Ne Sisyphos kadar cesaretli, ne de direşken ve dirençli olan şair, dolayısıyla insan da kara yazgısı karşısında hep yenilgiye uğrayacaktır. Bu dörtlüğün son iki dizesinde şair sanatı bu yazgıya karşı koyabilecek bir güç olarak göstermekte ama yine zaman engeline takılmaktadır. Zira zaman, sinsî düşman önünde sonunda ölüme varacaktır ve sanat kendisinden bekleneni yerine getiremeyecektir. Sanatçı bundan sonraki dörtlükte belirtildiği üzere ölüm ile yüzleşir. Bu insanlık durumu olarak herkesi bekleyen acımasız gerçektir. Sanatçı ölüm yolculuğuna çıkmıştır ünlü insanların gömüldüğü mezarlıktan uzak bir yere kazılmıştır mezarı. Sanatçı artık hayatta olmadığı için toprağın derinliklerine gömülü mücevherler yani sanatın güzel ürünleri gün ışığına çıkamamışlardır, yine onca çiçek güzel kokularını, yani sanatın yarattığı hoş duyguları, boş yere yaymaktadır çevreye ama onları insanlarla buluşturacak sanatçı yoktur artık ne yazık ki. Bu sone de hem bir birey olarak, hem de bir sanatçı olarak Baudelaire'in, yaşamındaki mutsuz deneyimlere bir gönderme olduğuna, ideal özlemini gerçekleştiremediğine tanık oluyor, sonenin bütününe damgalayan iç sıkıntısının aslında Baudelaire'in yaşamsal iç sıkıntısı olduğunu düşünüyoruz.

Baudelaire'in *De Profundis Klamavi* başlıklı şiiri, şairin bireysel yazgısıyla evrensel insanlık durumunu bir arada yansıtan şiirlerinden bir başkasıdır. Latince'de "Derinlerden Haykırıyorum" anlamına gelen şiirin başlığı hemen ilk iki dizeyle birlikte şairin içinde bulunduğu yeryüzü çukurundaki ruh durumunu yansıtmaktadır: "*Biricik sevdiğim, Sen, yalvarıyorum sana / Yüreğimin düştüğü uçurumun dibinden*"³⁷ ("*J'implore ta pitié, Toi, l'unique que j'aime, / Du fond du gouffre obscur où mon coeur est tombé.*"³⁸) dizeleri bu ruh durumunun daha çok kişisel düzlemde yaşanan acılı aşk deneyimi ile ilişkili gibi görünse de burada şairin yalvardığı, biricik sevdiğim biçiminde seslendiği varlık Tanrıdır. Şair, *Tanrı'nın* gözünde artık sevilmediğini ve bunun sonucu olarak da yüreğinin uçurumun dibine fırlatıldığını düşünmektedir. Yüreğinin uçurumun dibine düşmesi aslında sevdiği tek varlık olan Tanrı'nın onun sevgisini önemsememesi ile ilgilidir. Uçurumun dibine fırlatılan da ilk günahı işlediği için cennetten kovulan insandır ve dolayısıyla bir insan olarak Baudelaire'in kendisidir. Bu dizelerde şair, Katolik inanç sahiplerinin bu durumu üzerinden kendi bireysel konumunun da tespitini yapmaktadır. Üçüncü ve dördüncü dizeler de şairin dile getirdiği ruh durumunu insanlık durumu düzlemine yerleştirir: "*Bu dört yanı çepeçevre kurşun kaplı bir evren, /Korku ve küfür yüzer gecesinde yan yana*".³⁹ ("*C'est un univers morne à l'horizon plombé, /Où nagent dans la nuit l'horreur et le blasphème,*"⁴⁰) Bu evrenin çepeçevre kurşun kaplı olması bir yandan bu evrenin sertliğine, acımasızlığına ilişkin bir vurguyu dile getirirken, öte yandan, sonenin diğer dizelerinde bütünüyle olumsuz yansımalarıyla betimlenen evrenin/doğanın soğuk durağanlığına ilişkin bir göndermede bulunmaktadır. Bu evrende, canlılıkla, yaşamla ilgili hiçbir etkinlikten/ belirtiden söz edilmezken, insanlığın durumuyla ilgili kötücül, karamsar, karanlık, kusurlu ve günahkâr bir görünümün kaçınılmazlığına vurgu yapan korku ve küfür belirleyici olur. Burada korku ve küfür sözcüklerinin yalın sözlük anlamları dışında, Baudelaire terminolojisi içindeki değerini anımsayacak olursak sonenin bu ilk dörtlüğü daha farklı bir anlam kazanır. Zira korku ilk günahla damgalanmış olmanın verdiği tedirginliğin bir sonucu olarak Baudelaire'in şiir estetiğinde önemli bir yer tutmuştur. Bu korkuyu Tanrı ile hesaplaşma, onu tanımama, ona isyan etme ve küfür gibi

eylemlerin sonucunda duyumsanan bir korku olarak yorumlamak daha doğru olacaktır, zira Ruff'un da belirttiği gibi "gerçekte Baudelaire için öyle görünmesine karşın maddi problemler yoktur, sadece tinsel problemler vardır."⁴¹ Üstelik, şairin içine düştüğü bu dünya bir günah çukurudur. Şair bu günah çukurunda her zaman günah işleyecek ve her zaman korku içinde yaşayacaktır. Conio'nun tespiti de bu durumu destekler niteliktedir; Conio'ya göre "Baudelaire'in şiir evreni aslında, varoluşsal deneyim ile dünya ve tarihin ilk günah inancına dayalı kayracı bir anlayışın bireşimine dayanır."⁴²

Sonenin ikinci dörtlüğü, negatif yüklemelerle dolu evren vurgusunu güçlendirici niteliktedir. "Yukarıda altı ay soğuk güneş dolanan, /Öteki altı ay da gecenin yer tuttuğu, /Kutup toprağından daha çıplak bir ülke bu,/--Ne orman var ne dere, ne yeşillik ne hayvan!"⁴³ ("Un soleil sans chaleur plane au-dessus six mois, / Et les six autres mois la nuit couvre la terre; / C'est un pays plus nu que la terre polaire/-- Ni bêtes, ni ruisseaux, ni verdure, ni bois!"⁴⁴) Bu dizelerle betimlenen evren, her türlü canlılıktan yoksun, soğuk ve çıplak bir evrendir, tüm parlaklığına rağmen güneş bile ısıtmayan, aksine insanın içini donduran bir göksel cisimdir ancak ve gökyüzünde amaçsız yere dolanıp durmaktadır. Baudelaire burada, sevmeyen Tanrı ile ısıtmayan güneşi özdeş kılmakta, ısıtmayan güneşe serzenişinde insanı yalnız bırakan Tanrı'ya yönelik, Hz. İsa'nın son sözleri olduğu söylenen "eli eli lema sabaktani"; "Tanrım, Tanrım beni niçin terk ettin", seslenişini duyar gibi oluruz. Zira Conio'nun da⁴⁵ belirttiği gibi bu dizeler, yalnızca kusurları içinde terkedilmiş insanın Tanrı tarafından unutulduğunu değil, güneş ve gökyüzünün de artık, sonsuzluğun, aşkınlığın ve tanrısallığın simgesi olmadıklarını, alçalmış, yere düşmüş olduklarını bir ağlatı havası içinde duyumsatır.

Negatif yüklemelerle betimlenen güneşin yarattığı soğuk evren duygusu ilk üçlükte doruk noktasına çıkar ve buzdan güneş benzetmesi onun "soğuk acımasızlığı" nı belirgin bir biçimde vurgular; " O buzdan güneşin acımasızlığını geçen- Bir dehşet olamaz şu yeryüzünde gerçekten- Ve bu sonsuz geceyi, eski Kaos'a benzer"⁴⁶ ("Or il n'est pas d'horreur au monde qui surpasse/ La froide cruauté de ce soleil de glace/ Et cette immense nuit semblable au vieux Chaos;"⁴⁷) dizeleri buzdan güneşin egemen olduğu, soğuk sonsuz gecenin aslında kendisinin ve aynı zamanda bütün insanların sonu gelmeyen acıları olduğunu, Tanrı'nın insanları acı çekmek için gönderdiği bu dünya olduğunu duyurur gibidir. Boşluğun, yokluğun, belirsizliğin, hiçliğin temel belirleyenleri olduğu eski Kaos'a benzetilen bu gecede, belki şair de "hiç olmak" istemekte, ama olamamakta, Kaos'un sonsuz boşluğunu onun ve türdeşlerinin sonsuz acıları doldurmakta ve şair bu sonsuz acılarla var olmaya devam etmektedir. Bu acılardan kurtulabilmenin bir başka yolu belki şair için duyarsızlaşma, ya da hayvanlar gibi çok uzun süren kaygısız bir uykuya dalmak olacaktır. Ama hayvanlara tanınan bu ayrıcalık ne yazık ki insanlardan esirgenmiştir, şair o yüzden kıskanır hayvanların yazgısını; "Yazgısını kıskanır oldum şimdi en beter- Hayvanların, bomboş bir uykuya dalabilen; - Ne yavaş çözülüyor zaman yumağı bilsen"⁴⁸ ("Je jalouse le sort des plus vils animaux/ Qui peuvent se plonger dans un sommeil stupide, / Tant l'écheveau du temps lentement se dévide!"⁴⁹) dizeleriyle Baudelaire insanın yazgısına mahkum edilmişliğini vurgularken, aslında evrenin ilk (primordial) dört temel elementinden biri olma özlemine de dile getirmekte ama ne yazık ki sonsuz acısını çekmeye yargılı insan olma durumundan kaçamamaktadır.

Konuşma/ La Causeur adlı şiiri Baudelaire'in kadınlarla ilişkilerini en iyi yansıtan şiirlerinden biridir. Bilindiği gibi Baudelaire aşk ilişkilerinde de parçalanmışlığı, iki kutupluluğu yaşar. Bir yandan bir çok şiirine esin kaynağı olan Kara Venüs lakaplı Jean

Duval'de somutlaşan tensel aşkta(amour charnel) günaha bulanıp iç sıkıntısını yaşarken diğer yandan, yine bir çok şiirini esinleyen Madame Sabatier'de somutlaşan tinsel aşkla (amour spirituel) ideal özlemini gidermeye çalışır. Ama ister tensel aşka isterse tinsel aşka bağlansın kadın Baudelaire'de hem bir yıldız, bir ışık, hem şiirlerine can veren esin perisi hem de onu yıkıma sürükleyen felaket cadısı olarak ikicil (ambivalent) bir düzlemde çıkar karşımıza. Hem melek, hem şeytandır kadın. Hem mutluluk kaynağı hem de mutsuzluk nedenidir. Hem acının kurucusu, hem sevincin yaratıcısıdır. Hem iyinin coşkusu hem kötünün bungunluğu, hem günaha sürükleyen, hem de arılığa özendiren, pişmanlık duygusu uyandıran, hem yıkan, hem onarandır. Hem sonsuzluk özlemi uyandıran hem de şaire varlığının sınırlarını acımasız bir biçimde anımsatan ikicil bir eksende varlık alanı kazanır kadın. Örneğin, Kemal Özmen'in vurguladığı üzere, "*Doğu Afrika kökenli melez bir kadın olan Jeanne Duval, Baudelaire'de tutku ile nefret arasında gidip gelen saplantısal bir ritüele dönüşmüş fatal bir aşk figürü...hem aşağılayan, hem aşağılanan, hem de yüceltilendir.*"⁵⁰ Baudelaire şiirinde kadının hem arzulanan hem de korkulan bir varlık olduğundan söz eden Pierre Emmanuel⁵¹ kadının ikicil yönünü de bununla ilişkilendirmekte ve onun her karşıt görünümü altında bütün zıtlıkların kaynağı olduğunu belirtmektedir.

Konuşma başlıklı şiirin ilk dizesi kadına bir övgüyle başlar: "*Bir güz göğüsünüz siz, güzel aydınlık ve pembe*"⁵² ("*Vous êtes un beau ciel d'automne, clair et rose!*"⁵³) Bu dizede kadının bir güz göğüne benzetilmesi sözü edilen ikicil durumun habercisi olurken, güzün ardından kışın geleceğini de sezdirerek şairin bungun ruh durumundan kaynaklanan karşıtlığı belirginleştirir ve bu üzüntülü ruh durumu şu dizelerle dile gelir: "*Ama bende bir deniz gibi yükselir de bun, /Geri çekilirken üzgün dudaklarımda hep/ Yakan tadını bırakır acı çamurunun.*"⁵⁴ ("*Mais la tristesse en moi monte comme la mer, / Et laisse, en refluxant, sur ma lèvre morose /Le souvenir cuisant de son limon amer*"⁵⁵).

İkinci dördlük şairin bu güzel, aydınlık, pembe kadına bir uyarısı niteliğindedir ve daha önceki sevgililerinin, kadınların, yağmaladığı yüreğinde, ona yer bulunmadığını duyurur: "*— Elin baygın göğsümde geziyor; arayışın/ Boş, sevgilim, orası yağmalanmış bir yerdi/ Yırtıcı dişleri tırnaklarıyla kadının./Aramayın yüreğimi artık hayvanlar yedi.*"⁵⁶ ("*— Ta main se glisse en vain sur mon sein qui se pâme; /Ce qu'elle cherche, amie, est un lieu saccagé /Par la griffe et la dent féroce de la femme./Ne cherchez plus mon coeur; les bêtes l'ont mangé*"⁵⁷) Bu dördlük, açık bir uyarıyla sevgiliye yeni bir yağmalamayı kaldıramayacağını anımsatmakta ve yüreğini eski sevgililerin vahşice parçaladığını dile getirir. René Galand'ın⁵⁸da belirttiği gibi, kendisinden tanrısal ve iyicil bir yaklaşım beklenen kadının, yıkan, yok eden, acımasız, vahşi nitelendirmeleri üzerinden bütünüyle şeytani ve kötücül yüklemelerle yansıtılması Baudelaire şiirinde sözünü ettiğimiz ikicil görünümüm somut bir belirtisi olarak ortaya çıkar,ve onun şiir estetiğinin önemli bir boyutunu oluşturur. Sonenin ilk üçlüğünde şair, ikinci dördlükte vahşi hayvana benzettiği kadınlar tarafından yenmiş olduğunu belirttiği yüreğinin ayrıca onca yaşanmışlıktan, acılı yaşam deneyiminden, serseriliklerden, eğlencelerden, işlenen günahlardan yıkık bir saray dönüştüğünü belirtir. İlk üçlük "*- Bir koku yüzüyor çıplak göğsünüzü saran!...*"⁵⁹ ("*— Un parfum nage autour de votre gorge nue!...*"⁶⁰) dizesiyle sonlanır ve şair burada, sevdiği kadının göğsünü, hoş kokuların yükseldiği bir sunağa benzeterek yüreğini bu sunağa kurban etmeye hazır olduğunu sezdirir ve bunu da son üçlükte taçlandırır; "*Gönüller kırbacı, ey Güzel istediğin bu!/ Şenlikler gibi parlayan ateş gözlerinle/ Yak hayvanlardan kalma bu artığı temizle!*"⁶¹ ("*Ô Beauté, dur fléau des âmes, tu le veux! / Avec tes yeux de*

*feu, brillants comme des fêtes, /Calcine ces lambeaux qu'ont épargnés les bêtes!"*⁶²) Bu dizeler, sevgiliyi bir kırbaça benzeterek acı çektiren, eziyet veren bir varlık gibi gösterir ve şairin de gönüllüce bu eziyete katlanarak, yine de kadının okşayışları altında gerçekleşen zevk şöleninde, kendini kurban etmeye hazır olduğunu metaforik dokunuşlarla betimler. Şiirde ölmeyi "zevkten ölmek" anlamında düşündüğümüzde gizli ya da açık bir erotizm de hissedilmekte, cinsel aşta, bir tür mazoşizmin varlığı da dikkat çekmekte ve bu da Baudelaire gibi bir şair söz konusu olduğunda pek de yadırgatıcı görünmemektedir.

Bütünü içinde ele aldığımızda şiirin Baudelaire'in yaşam deneyiminin bir ürünü olduğunu söylenebilir. İdeal aşka ulaşamayan şairin cinsel aşta avuntu aradığını ve aşk yaşamının inişli çıkışlarla dolu, bir o kadar da fırtınalı olduğunu anımsadığımızda, bu şiirin şairini ele verdiğini bir anlamda kendini arayış sürecinin bir yansıması olduğu anlaşılır ve Baudelaire'in aşk üzerine şu söyledikleri de buna tanıklık eder: "*Aşkın büyük ölçüde cerrahi bir operasyona, bir işkenceye benzediğini daha önce yazdığımı sanıyorum... İki sevgili birbirlerine çok tutkun, karşılıklı arzularla dolu olsalar bile, biri diğerinden daha fazla sakın ve ya daha az elde edilmiş olacak. Biri işkence eden, diğeri işkence edilen, biri kurban diğeri de kurbanı gerçekleştiren olacak.*"⁶³

Baudelaire'in şiirini karşıt öğelerin çarpışma alanı biçiminde okumak doğru olursa eğer onun yaşam ve ölüm diyalektiğini yansıtan örnekleyici şiirlerden biri *Çatlak Çan / La Cloche Fêlée* adlı şiiridir. Yalnız ölüm söz konusu olduğunda Baudelaire'i çaresizlik içinde bırakan onun yalnızca hiçbir insanın, canlının kaçamayacağı bir son olması, insanlık durumunun en acımasız yansıması, yazgısı olması değildir. Unutmamamız gerekir ki şairin, yaşamdan umudunu kestiği anlarda, "bulmak için yeniyi" ölümü arzuladığı da olmuştur. Asıl acımasız, olan binlerce yıl yok olmama yeteneğine sahip cansız madde, mineral dünya karşısında canlı organizmanın, insanın sonlu durumudur. Sone'nin ilk dördlüğünde şair, sisli bir kış gecesinde, çırpınarak yanan bir ocağın yanında, dışarıdan gelen çan seslerini dinlemekte ve bu sesler onda geçmişte kalmış anıları canlandırmaktadır: "*Acıdır, dinlemek, tatlı da kış geceleri, /Çırpınarak tüten ocağın bir köşesinde/Uzak anıları, ki usulca döner geri/ Sisler arasında çalan çanların sesinde.*"⁶⁴("Il est amer et doux, pendant les nuits d'hiver, /D'écouter, près du feu qui palpète et qui fume, /Les souvenirs lointains lentement s'élever/Au bruit des carillons qui chantent dans la brume,"⁶⁵) Sone'nin daha sonraki bölümlerinde ağırlığını duyuracak olan iç sıkıntısını haber veren bu ilk dördlükte, şair çan seslerini dinlemenin hem acı hem de tatlı olduğunu Baudelaire şiirinde çok sık rastlanılan "antithèse"⁶⁶ yoluyla belirterek şiirin temel izleğini oluşturan yaşam ve ölüm ikiliğine geçişe bir anlamda ortam hazırlar. İkinci dördlükte sesini duyduğu çanın eski olmasına karşın güçlü ve tok bir ses çıkardığını belirten şair bu durumu yaşlı olmasına karşın gençlerden beklenen nöbet tutma görevini gereği gibi yerine getiren yaşlı bir adamın başarımı ile açıklar. Şiirde egemen olan iç sıkıntısını sonenin üçlüklerinde belirginleştiren Baudelaire, kendi sesini çatlamış bir çanın çıkardığı boğuk, zayıf ve güçsüz sese benzeterek, alegorik bir yaklaşımla şair olarak güçsüzlüğüne, yetersizliğine, istediği gibi üretken olamamasına vurgu yapar: "*Benîşe, ruhum çatlamış benim, bunalıp çokluk, /Doldurmak istese de şarkalarıyla soğuk/ Geceleri, gitgide zayıf sesi o kalın/Hırıldısına döner unutulmuş yaralının/ Bir kan gölü kıyısında, çok ölü altında,- Kimildamadan ölen, onca çabalayıp da.*"⁶⁷("Moi, mon âme est fêlée, et lorsqu'en ses ennuis /Elle veut de ses chants peupler l'air froid des nuits, / Il arrive souvent que sa voix affaiblie/Semble le râle épais d'un blessé qu'on oublie/Au bord d'un lac de sang, sous un grand tas de morts, /Et qui meurt,

sans bouger, dans d'immenses efforts."⁶⁸ dizelerinde Baudelaire şair olarak istediği gibi üretmemenin yarattığı ruh durumunu, unutulmuş bir yaralının, bütün çabasına karşın bir kan gölü kıyısında kımıldamadan ölmesi ile benzeştirerek betimler. "*Doldurmak istese de şarkılarıyla soğuk geceleri*" şairin bunu yapmakta başarılı olamaması, sanatıyla yaşamın soğuk coğrafyasını ısıtamaması, ideal özlemini gidermekte sanatının yetersiz kalması, fizyolojik olarak ölüm değilse de ruhsal olarak ölüme eşdeğer bir durumdur ve iç sıkıntısı adını verdiği ruh durumunun somutlaşmış biçimidir. Zira René Galand'ın⁶⁹ altını çizdiği gibi, Baudelaire'in iç sıkıntısı diye adlandırdığı şey, insanın kendini insanlık durumu içine kapatılmış hissetmesi, kendi içini kemiren saplantıya dönüşmüş olan ideale ulaşma konusundaki güçsüzlüğü, tükenmişlikten, hiçbir şeyden zevk alamamaktan, uyuşukluktan, korkudan kaynaklanan bitkinlik duygusudur. "*Baudelaire ne kadar yazgısının bilmecesine bir yanıt aramaya çalışırsa çalışsın, insanlık durumunun sınırlarından kurtulmaya ne kadar çabalarsa çabalasın*"⁷⁰ bütün uğraşları, şiiri, *Çatlamış Çan*'da betimlediği ölmek üzere olan birinin çıkardığı hırıltılı bir sestten öteye gidemeyecek, şairin sanatta, aşkıta avuntu bulma girişimlerinin bütünü başarısızlıkla sonuçlanacak ve o her defasında umut tepesinden düş kırıklığı uçurumuna yuvarlanacaktır. Diğer birçok şiirinde olduğu gibi Baudelaire bu şiirinde de kendisiyle yüzleşmiş, insanlık durumu içerisinde kendini görmüş, insan olarak yerini, sınırlarını, yazgısının gizemini, ideal özlemini gidermeye çalışırken iç sıkıntısı ağırlığıyla bitkinleşmesini, gökyüzünü özlerken yeryüzü çukuruna çakılıp kalma durumunu kendini arayış düzlemi üzerinden bu şiirinde de yansıtmıştır.

"İç Sıkıntısı ve İdeal" başlığı altında yer almamasına karşın, Baudelaire'in iç sıkıntısını en derinden yansıtan şiirlerinden biri de *Yıkım/La Destruction* adlı şiiridir. Bu şiirde Baudelaire, insanı kötülüğe götüren, günah işlemeye davet eden Şeytan'ın, görülemeyen, hissedilemeyen bir hava gibi çevresinde sürekli dolaştığını ve yıkımını sezdirmeden gerçekleştirdiğini belirtir: "*Dört yanımda sürekli döner durur Şeytan/ Sezilmedik bir hava gibi yüzer çevremde/İner ciğerlerime onu her soluyuştan/Yakan bir acı, suçlu, bitmez bir istek hem de.*"⁷¹ ("*Sans cesse à mes côtés s'agite le Démon;/ Il nage autour de moi comme un air impalpable;/ Je l'avale et le sens qui brûle mon poumon/ Et l'emplit d'un désir éternel et coupable.*"⁷²) Şiirin ilk dördlüğünde şair, günahın insanın içine sokulmak için hazır beklediğini belirtir, soluduğumuz hava kadar yakınımıza sokularak içimize işleyecek kadar sinsi olduğunu ve insanı yoldan çıkarmak için her zaman hazır beklediğini sezdirir. Çoğu zaman da, günlük yaşam pratikleri içinde, nefes almak gibi, yaşamımızı sürdürmek için yerine getirmek zorunda olduğumuz eylemler içine gizlenmiş olarak yıkımını gerçekleştirdiğinin altını çizer, Baudelaire'in şiir sanatını bütün yönleriyle ele aldığı yapıtında René Galand da⁷³ sadece kendine ait bir ironi yoluyla, insanı cehennemine çekmek için, Şeytan'ın cennetin yemini attığını vurgular. Kimi zaman da farklı tuzaklar başvurur; sonenin ikinci dördlüğünde de Sanat'ı kullanır şairi yoldan çıkarmak için. Sonenin ikinci dördlüğünde Şeytan bu yolu da dener: "*Kimi bilerek benim büyük sanat aşkımı, /Döner en alımlı, en ayartıcı kadına, /Ve inanılır kandırmacalarla, ağzımı/Alıştırır en iğrenç iksirlerin tadına.*"⁷⁴ ("*Parfois il prend, sachant mon grand amour de l'Art, /La forme de la plus séduisante des femmes, /Et, sous de spécieux prétextes de cafard, /Accoutume ma lèvre à des philtres infâmes.*"⁷⁵) Bu dördlükte dikkat çeken nokta sanatla kadının ilişkilendirilmesidir. Zira kadın bu şiirde de ikicil bir karakterle yansıtılır ve bir yandan sanatta esin perisi olurken, diğer yandan Şeytan'ın marifetiyle ayartıcı kadın olarak günaha sürükler onu. "En iğrenç iksirlerin tadı" günahın tadıdır burada. Günahın tadı da kadınla özdeşdir. Kadın da sanatla

özdeştir. Bu noktada Şeytan tarafından, kadın, kandırmacalarla, sanatın bütün yetkinliği içinde kendini ortaya koyabilmesi için, bir yem olarak sunulurken, diğer yandan da Galand'ın⁷⁶ belirttiği üzere sanatta sonlu olanın içine sonsuz olanı koyabilme yeteneğine sahip büyü bir güç bulan Baudelaire için kadın sanat yolunun açısı olarak yüceltilir. Nedim Kula da Baudelaire'de kadının görünümünü şu tümcelerle dile getirir: "*Kadının hayali şaire güç verir, düşüncelerine ışık saçar; bir zamanların kırık gönlü onun bakışıyla avunur. Doğadaki eşsiz manzaradır kadın, şairin içinde çiçekler açtıran gizil bir güçtür, sadece sevilen değil, saygı da duyulan yüce bir canlıdır.*"⁷⁷ Yves Charnet⁷⁸ ise Baudelaire'de erotik arzudan söz eder bu arzunun, kadını bir fanteziye dönüştüren bir eğretileme çabasının kökenini oluşturduğunu ve böylece kadının Baudelaire şiirinde arzu enerjisinin dönüşümü yoluyla karanlık bir objeye dönüştüğünü vurgular. *Kötülük Çiçekleri*'nde arzunun günahkar olduğunu vurgulayan Charnet⁷⁹ Baudelaire'in onu bir yıkım, bir vahşilik, bir barbarlık olarak algıladığını belirtir.

Baudelaire'in *Saat/L'horloge* adlı şiirinde de dile getirdiği gibi "*Çaresiz bir biçimde Şeytan'a adanmış insanın yüreği sıkıntı kurtçuğu tarafından sürekli kemirilmektedir.*"⁸⁰ Aynı Şeytan şairi günahlara alet ederek Tanrı'nın gözünden düşürmekte ve bunu şairi, Yine Charnet'nin⁸¹ yorumuyla kusurların en kötüsü olan Can Sıkıntısı'nın egemenliği altına alarak yapmaktadır: "*Sürer beni, Tanrı'nın gözünden uzak, böyle/Hep soluk soluğa, yorgunluktan bitkin öyl/Issız, derin sıkıntı ovaları içinde*"⁸² ("*II me conduit ainsi, loin du regard de Dieu, /Haletant et brisé de fatigue, au milieu/Des plaines de l'Ennui, profondes et désertes,*"⁸³) Tanrı'nın gözünden düşmek Şeytan'ın oyununa gelmenin en doğal sonucu olsa da Baudelaire, Tanrı'nın gözünden düşmüş olmayı bir türlü kabullenemez. Metafizik bağlamda ilk günahın ardından, cennetten kovulmayı ve yaratılışı Tanrı'dan uzaklaştırılma olarak gören Baudelaire'de bu durum iç Sıkıntısının temelini oluşturur Gérard Conio'ya⁸⁴ göre ise Tanrı'nın insanı yüz üstü bırakması, terk edilmişlik duygusunun ruhunda yarattığı sarsıntı onda şiirsel yönelimin uyanmasını tetikleyen etken olur. İç sıkıntısının karşı kutbunda yer alan ideal ise düşüşe karşıtlık oluşturan yükselmeye birlikte tanrısal bütünlüğe varma özlemiyle belirlenir. Bir yandan günahın çekiciliği, çukur deneyimi, diğer yandan temizlik, arılık, masumiyet özlemi ve yükselme arzusu Baudelaire şiir estetiğinin temel devitkenlerini oluşturur. Sanatçının görevinin evrenin şifresini çözmek olduğunu söyleyen Baudelaire için Tanrı'nın gözünden uzaklara sürülmek öyle kolayca kabul edilebilecek bir durum değildir zira "*sanatçı bu görevini ancak "Tanrı'nın gözetimi altında" yerine getirebilir.*"⁸⁵ Sanatçının gizini çözme görevini üstlendiği "*bu biçimde tasarlanmış evren, insanın yazgısına bağlı olarak kurulduğu için ve bu yazgının payına düşen de ilk günahın, kötülüğün isteklerine açık bıraktığı bir ruhun kurtuluşu ya da yok olup gitmesi olduğuna göre söz konusu yazgı dolaylı ve dolaysız olarak sanat eserinin tek geçerli nesnesi olacaktır.*"⁸⁶ İşte Baudelaire şiirlerinin büyük çoğunluğunda olduğu gibi bu şiirine de kendi yazgısının gölgesini yansıtıyor. Düş kırıklıkları, kendi yaşamının yıkıntıları arasından, şeytanın yıkımıyla içine düştüğü çukurdan, yükselmeyi arzuladığı gökyüzünü özlemle seyrediyor. İnsanlığın yazgısının kırık aynasında kendi parçalanmış imgesini görüyor. Böylece Conio'nun⁸⁷ vurguladığı biçimde düşmüş insanlığın dramı olan Baudelaire şiiri bireysel yazgının, evrensel, kozmik dram halinde belirginleştirilmesinin derin izlerini taşıyor.

Eleştirmenler, Baudelaire şiirinin, bir dünya algısının ötesinde bu dünyanın reddine dayalı metafizik ve mistik bir estetik olduğunu vurgularlar.⁸⁸ Marcel A. Ruff'un tesbiti ile (s. 103) şiiri içsel bir deneyimin ifadesi olan Baudelaire'in *Uçurum/Le Gouffre* adlı

şii de metafizik iç sıkıntısını en derin biçimiyle yansıtan şiirlerinden biridir. Türkçe’de çukur anlamına da gelen “Le gouffre” sözcüğünü dipsiz kuyu diye algılayacak olursak, bu, bir yandan iç sıkıntısının derinliğini, diğer yandan hem “bilincin iç çukurunu hem de Baudelaire’in tinsel uzamını oluşturan esrime ve baş dönmesi alanını”⁸⁹ anlatır. Bir başka açıdan da insanın ilk günahın ardından içine düştüğü yeryüzü çukuruna gönderme yapar. Zaten sözü edilen metafizik iç sıkıntısı da düşünüşle ilişkilidir. İşte yeryüzü çukuruna düşünüşün neden olduğu boşluk da varoluşsal boşluktur ve bu da eylemi, düşü, isteği ve sözü de bir boşluğa, çukura dönüştürmektedir: “Pascal bir uçurum duydu hep yanında devinen. /-Yazık! Neler uçurum değildi ki- eylem, düş, istek, /Söz! Ve dimdik ayağa kalkan tüylerim de tek tek/Korku yelidir, duyarım, ikide bir çevrinen.”⁹⁰ (“Pascal avait son gouffre, avec lui se mouvant./— Hélas! tout est abîme, — action, désir, rêve,/ Parole! Et sur mon poil qui tout droit se relève/ Mainte fois de la Peur je sens passer le vent.”⁹¹ Akılda tutmak gerekir ki bir çok Budelaire uzmanının üzerinde birleştikleri gibi, Pascal’ın uçurumu ile Baudelaire’in uçurumu aynı şeyler değildir. “Evrenin sonsuzluğu karşısında, ölüme, sonluluğa mahkum edilmiş insan doğasının güçsüzlüğünü ve kırılmasını”⁹² sık sık yineleyen Pascal, uçurum metaforu ile tanrısız insan oğlunun çaresizliğini dile getirir ve “insanlık durumunun bu saçmalığının ancak bir inanç atılımı ile aşılabileceğini”⁹³ düşünürken Baudelaire bu iyimser yaklaşımı benimsemez ve sadece Pascal’ın sonsuzluk karşısında duyduğu korkuyu paylaşır. Baudelaire’in uçurumu düşünüşle açılan ve varoluşla birlikte beslenen ve büyüyen bir çukur, uçurumdur ve “Tanrı ile insan arasındaki boşluğu da”⁹⁴ ifade eder. “Pierre Emmanuel’in yorumuna göre, merkezi her yer çevresi hiçbir yer olan daire biçimindeki böyle bir uçurumda, eylem, düş, istek, söz gibi bütün diğer avuntu yolları bir uçuruma dönüşür. Dünyasal ve dünya ötesi bütün çabalar bir hiçliğe indirgenir, çünkü çukur devingen ve tinseldir, kendisinden sonra birliğin çokluğa dönüştüğü ilk düşünüşün çukurudur.”⁹⁵ “Eylem, düş, istek, söz” bu uçurumu kapatacakmış yanılığını yaşatan seraplardır”⁹⁶ ve Pascal’ın merhamet sahibi Tanrı’sı Baudelaire için hiç de öyle değildir ve insanı bu dünya çukuruna fırlattığı yetmezmiş, bilincinin iç çukurunu durmadan derinleştirdiği az gelirmiş gibi bir de onun gecelerini cehennem azabına dönüştüren karabasanlar çizer yaratıcı elleriyle. “Yukarıda, aşağıda, her yerde bu derinlik, giderek/Alıp götüren sessizlik, bir ürkü gibi sinen.../ Gecemin yüzeyinde usta parmağı gezinen/ Tanrı bitmez, bin başlı bir karadüş çizer demek”⁹⁷ (“En haut, en bas, partout, la profondeur, la grève, /Le silence, l’espace affreux et captivant.../Sur le fond de mes nuits Dieu de son doigt savant/Dessine un cauchemar multiforme et sans trêve.”⁹⁸) Şair düşünüşle eylemin kardeş olduğu bir dünyanın özlemine duyarken payına düşen karadüş olur; uykusunda bile, zalim, alaycı Tanrı tarafından uçuruma itilir; karadüş uçurumuna. Böylece rüyalarda ortaya çıkan arketipsel düşünüş gerçek yaşamda dünyanın durumunu simgeleyen çukur belirginlik kazanır.

Sonenin son üçlüğünde şair, uçurumun yol açtığı ruh durumundan kurtulabilmenin ancak hiçlikle olanaklı olduğunu vurgulayarak hiçlikteki duygusuzluğu kıskandığını belirtir. Yalnız Baudelaire’in burada sözünü ettiği hiçlik, bildiğimiz anlamda bir ölüm değil doğmamış olma arzusudur. Unutmamak gerekir ki düşünüşün Baudelaire terminolojisi içindeki anlamlarından biri de bildiğimiz gibi yaratılmak, doğmaktır. Yaratılmak, Tanrıdan kopmak, doğmak da anneden kopmaktır. Birlik (Unité) özlemi içindeki Baudelaire için hiçlik, eğer hiçlikten yaratılmamış olmayı anlıyorsak, bir anlamda hem platon felsefesi hem de Hristiyanlık inancı düzleminde tanrısal birliğe geri dönüş olasılığına işaret eder. Şairin Çırlıçiplak Yüreğim adını verdiği yapıtında şu söyledikleri bu bakımdan dikkat

çekicidir: “Düşüş nedir? Eğer bu ikilik haline gelmiş Birlikse, düşen Tanrı'nın kendisidir. Diğer bir deyişle, yaratılış da Tanrı'nın düşüşü olmaz mıydı?”⁹⁹

Uçurum adlı sonenin en çok tartışılan ve üzerinde farklı yorumların yapıldığı dizesi ikinci üçlüğün son dizesidir: “Ve ruhum, hep böyle bir baş dönmesinin tuttuğu,/ Nasıl kıskanmasın hiçlikteki duygusuzluğu./—Ah Sayılardan ve Varlıklardan hiç kurtulamamak!”¹⁰⁰ (“Et mon esprit, toujours du vertige hanté, /Jalouse du néant l'insensibilité./—Ah! ne jamais sortir des Nombres et des Êtres!”¹⁰¹) Hiçlik yoluyla Tanrısal Birliğe geri dönüş arzusuna vurgu yapan şair “sayılardan ve varlıklardan hiç kurtulmamak” ifadesi ile hem bir yazıklanma hem de özlemi yansıtır. Baudelaire'in sayılar kuramının Platon'un kine benzediğini anımsarsak “Bir” sayısının Tanrı'yı ve dolayısıyla da bölünemez sonsal birliği simgelediği anlaşılır.¹⁰² Burada Baudelaire sayı ve varlık sözcüklerini hem büyük harfle hem de çoğul kullanır. Çoğul kullanış Tanrı'dan kopma anlamına gelen birlikten çokluğa geçişi, yani yaratılışı imlerken, büyük harf Sayı'nın ve Varlık'ın özel bir varlıkla yani Tanrı ile ilişkisine vurgu yapar. Bir'den, Tanrısal birlikten uzak olmaktan üzüntü duyan şair, “Tanrı'nın sayısız ve önemsiz yaratıklarından birine dönüştüğüne yazıklanır ve Conio'nun yorumuna göre, onu bu Birlik'ten koparan zalim ve adaletsiz kaderi suçlar ve doğmuş olduğuna üzülür.”¹⁰³ Jean-Pierre Richard'a göre ise “Ah hiç çıkmamalı Sayılardan, Varlıklardan” dizesi çoğalmaya kendini vermiş, sayının mutluluğu ve mutsuzluğunu, kesinliğini ve aşırılığını sonuna değin, uçuruma değin yaşamaya mahkum edilen bir insanın inlemesi olarak duyulmalıdır.”¹⁰⁴

Düşüşü tasarım, uçurumu da bir durum olarak değerlendiren Pierre Emmanuel'in¹⁰⁵ Uçurum şiirinden söz ederken Baudelaire'deki uçurum duygusunu, kökeni, kendisi de bambaşka bir kopuşun simgesi olan bilinmeyen bir çocukluk travmasına dayandırması ve psikolojik ve psişik bir düzlem üzerinde, tinsel bir kendiliğin büyüyerek, var olmak eylemiyle özdeş hale geldiğini belirtmesi, kendini arayış itiliminin bu şiirde de kendini hissettirdiğini ortaya koyar..

Sonuç

Jean-Paul Sartre ünlü Baudelaire adlı incelemesinde “Bergson'un yapıtı gibi Baudelaire'inkine de Matière et Mémoire (Madde ve Bellek) adı verilebilirdi. Çünkü evrensel geçmiş- yalnızca kendi bilincinin geçmişi değil- tam da dilediği gibi bir varolma biçimi olarak ortaya çıkar”¹⁰⁶ der. Sartre'ın evrensel geçmiş dediği şeyi, birçok Baudelaire uzmanının üzerinde birleştikleri gibi, Hristiyan Yahudi inancının cennetten kovulma miti ile ilişkilendirecek olursak, şairin *Kötülük Çiçekleri*'nde, bu evrensel geçmiş içinde kendi imgesinin peşine düştüğüne tanık oluruz. Şairin bunu yaparken çıkış noktası bu evrensel yazgı ile kendi bireysel yazgısını örtüştürebilmesindeki dikkat çekici başarısı olmuştur. Bizim bu çalışmada “Kendini Arayış” serüveni olarak değerlendirdiğimiz bu durum, onun şiir estetiğinin temel devitgenlerinden biri olan iki görünümlü bir düzlem üzerinde ortaya çıkmakta, şair bir yandan insanlık durumu içinde kendini yaklarken, diğer yandan da kendi bireysel yazgısı içinde insanlık durumunu görmektedir. Böylece Baudelaire'in yarattığı evrensel geçmiş ve bireysel geçmiş olarak olduğu şey ile sanatçı olarak Baudelaire'i ve birey olarak kendini var etme çabasının düşsel ve imgesel bir bireşimi olarak karşımıza çıkar.

NOTLAR

- 1 N. Kasap'ın tanımlamasına göre, antitez bir ifadede anlatımı ve anlamı güçlendirmek için anlamca birbirine zıt ya da sözcük grubunun bir arada kullanılmasına dayalı söz sanatıdır. s. 133-134.
- 2 Baudelaire, René Galand'ın aktardığı biçimiyle, insanın kendini insanlık durumu içine kapatılmış hissetmesini, ideale ulaşma konusundaki güçsüzlüğünü, tükenmişlikten, hiçbir şeyden zevk alamamaktan, uyuşukluktan, korkudan kaynaklanan bitkinlik duygusunu anlatmak için Fransızca "l'Ennui" sözcüğünü yeterli bulmamış ve İngilizce "spleen" sözcüğünü tercih etmiştir. Biz bu yazıda "le spleen" sözcüğünün Türkçe karşılığı olan iç sıkıntısını tercih edeceğiz, "l'idéal" sözcüğünü Türkçe'ye geçmiş biçimiyle "ideal" olarak kullanacağız
- 3 Malraux, André, *Altenburg'un Ceviz Ağaçları*, Çev. Tahsin Yücel, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1996, s. 71
- 4 Kızıltan, Güven Savaş, "Heidegger'de "Das Man" Kategorisi-I" 5 Aralık 2018 tarihinde <http://dusundurensozler.blogspot.com/2009/03/heideggerde-das-man-kategorisi-1.html> adresinden erişilmiştir.
- 5 Sartre, Jean-Paul, *Baudelaire*, Çev. Bertan Onaran, Yazko, Ankara, 1982, s.7,8
- 6 A.g.y. s. 27
- 7 A.g.y. s.14
- 8 İnal, Tuğrul, "Zaman, Açgözlü Düşman", *Frankofoni Ortak Kitap*, sayı:10, Şafak Matbaası, Ankara, 1998, s. 89
- 9 Kaynakçada Fransızca olarak yer alan yapıtlardan yapılan alıntıların Türkçe çevirisi makale yazarı tarafından yapılmıştır.
- 10 Conio, Gérard, *Baudelaire, étude de Les Fleurs du Mal*, Marabaud, Belgique, 1992, s.23
- 11 A.g.y. s.47
- 12 A.g.y. s. 47
- 13 A.g.y. s. 328
- 14 A.g.y. s. 329
- 15 Baudelaire, Charles, *Œuvres Complètes*, Gallimard, Paris, 1973, s.496
- 16 Ruff, Marcel, A. *L'esprit du mal et l'esthétique baudelairienne*, Librairie Armand Colin, Paris, 1955, s. 153
- 17 A.g.y. s. 156
- 18 İnal, Tuğrul, "Zaman, Açgözlü Düşman", *Frankofoni Ortak Kitap*, sayı:10, Şafak Matbaası, Ankara, 1998, s. 89
- 19 Conio, Gérard, *Baudelaire, étude de Les Fleurs du Mal*, Marabaud, Belgique, 1992, s.47
- 20 Baudelaire, Charles, *Kötülük Çiçekleri*, Çev. Sait Maden, Çekirdek Yayınları, İstanbul, 1996, s.19
- 21 Baudelaire, Charles, *Œuvres Complètes*, Gallimard, Paris, 1975, s. 5
- 22 Baudelaire, Charles, *Kötülük Çiçekleri*, Çev. Sait Maden, Çekirdek Yayınları, İstanbul, 1996, s.19
- 23 Baudelaire, Charles, *Œuvres Complètes*, Gallimard, Paris, 1975, s. 5
- 24 Galand, René, *Baudelaire Poétique et poésie*, Editions A. G. Nizet, Paris, 1969, s. 256
- 25 Baudelaire, Charles, *Kötülük Çiçekleri*, Çev. Sait Maden, Çekirdek Yayınları, İstanbul, 1996, s.43
- 26 Baudelaire, Charles, *Œuvres Complètes*, Gallimard, Paris, 1975, s.16
- 27 İnal, Tuğrul, "Zaman, Açgözlü Düşman", *Frankofoni Ortak Kitap*, sayı:10, Şafak Matbaası, Ankara, 1998, s. 90
- 28 Baudelaire, Charles, *Kötülük Çiçekleri*, Çev. Sait Maden, Çekirdek Yayınları, İstanbul, 1996, s.43
- 29 Baudelaire, Charles, *Œuvres Complètes*, Gallimard, Paris, 1975, s.16
- 30 Baudelaire, Charles, *Kötülük Çiçekleri*, Çev. Sait Maden, Çekirdek Yayınları, İstanbul, 1996, s.43
- 31 Baudelaire, Charles, *Œuvres Complètes*, Gallimard, Paris, 1975, s.16
- 32 Conio, Gérard, *Baudelaire, étude de Les Fleurs du Mal*, Marabaud, Belgique, 1992, s.268,269
- 33 Baudelaire, Charles, *Kötülük Çiçekleri*, Çev. Sait Maden, Çekirdek Yayınları, İstanbul, 1996, s.43
- 34 Baudelaire, Charles, *Œuvres Complètes*, Gallimard, Paris, 1975, s.16
- 35 Baudelaire, Charles, *Kötülük Çiçekleri*, Çev. Sait Maden, Çekirdek Yayınları, İstanbul, 1996, s.44
- 36 Baudelaire, Charles, *Œuvres Complètes*, Gallimard, Paris, 1975, s.17
- 37 Baudelaire, Charles, *Kötülük Çiçekleri*, Çev. Sait Maden, Çekirdek Yayınları, İstanbul, 1996, s.75
- 38 Baudelaire, Charles, *Œuvres Complètes*, Gallimard, Paris, 1975, s.32
- 39 Baudelaire, Charles, *Kötülük Çiçekleri*, Çev. Sait Maden, Çekirdek Yayınları, İstanbul, 1996, s.75
- 40 Baudelaire, Charles, *Œuvres Complètes*, Gallimard, Paris, 1975, s.32

- 41 Ruff, Marcel, A. *L'esprit du mal et l'esthétique baudelairienne*, Librairie Armand Colin, Paris, 1955, 264
- 42 Conio, Gérard, Baudelaire, étude de *Les Fleurs du Mal*, Marabaud, Belgique, 1992, s.311
- 43 Baudelaire, Charles, *Kötülük Çiçekleri*, Çev. Sait Maden, Çekirdek Yayınları, İstanbul, 1996, s.75
- 44 Baudelaire, Charles, *Oeuvres Complètes*, Gallimard, Paris, 1975, s.32
- 45 Conio, Gérard, Baudelaire, étude de *Les Fleurs du Mal*, Marabaud, Belgique, 1992, s.402
- 46 Baudelaire, Charles, *Kötülük Çiçekleri*, Çev. Sait Maden, Çekirdek Yayınları, İstanbul, 1996, s.75
- 47 Baudelaire, Charles, *Oeuvres Complètes*, Gallimard, Paris, 1975, s.33
- 48 Baudelaire, Charles, *Kötülük Çiçekleri*, Çev. Sait Maden, Çekirdek Yayınları, İstanbul, 1996, s.75
- 49 Baudelaire, Charles, *Oeuvres Complètes*, Gallimard, Paris, 1975, s.33
- 50 Özmen, Kemal, "Geçmiş Zamandan Kurgulanmış Yaşama Ya da Sözcüklerin "Çağırıştırıcı Büyüsü", *Frankofoni Ortak Kitap*, Sayı : 16, Bizim Büro Basımevi, Ankara, 2004, s. 68
- 51 Emmanuel, Pierre, *Baudelaire, la femme et Dieu*, Editions de Seuil, Paris, 1982, s. 51
- 52 Baudelaire, Charles, *Kötülük Çiçekleri*, Çev. Sait Maden, Çekirdek Yayınları, İstanbul, 1996, s. 121
- 53 Baudelaire, Charles, *Oeuvres Complètes*, Gallimard, Paris, 1975, s.56
- 54 Baudelaire, Charles, *Kötülük Çiçekleri*, Çev. Sait Maden, Çekirdek Yayınları, İstanbul, 1996, s. 121
- 55 Baudelaire, Charles, *Oeuvres Complètes*, Gallimard, Paris, 1975, s.56
- 56 Baudelaire, Charles, *Kötülük Çiçekleri*, Çev. Sait Maden, Çekirdek Yayınları, İstanbul, 1996, s. 121
- 57 Baudelaire, Charles, *Oeuvres Complètes*, Gallimard, Paris, 1975, s.56
- 58 Galand, René, *Baudelaire Poétique et poésie*, Editions A. G. Nizet, Paris, 1969, s. 312
- 59 Baudelaire, Charles, *Kötülük Çiçekleri*, Çev. Sait Maden, Çekirdek Yayınları, İstanbul, 1996, s. 121
- 60 Baudelaire, Charles, *Oeuvres Complètes*, Gallimard, Paris, 1975, s.56
- 61 Baudelaire, Charles, *Kötülük Çiçekleri*, Çev. Sait Maden, Çekirdek Yayınları, İstanbul, 1996, s. 121
- 62 Baudelaire, Charles, *Oeuvres Complètes*, Gallimard, Paris, 1975, s.56
- 63 Baudelaire, Charles, *Oeuvres*, Pléiade, Paris, 1973, s. 627
- 64 Baudelaire, Charles, *Kötülük Çiçekleri*, Çev. Sait Maden, Çekirdek Yayınları, İstanbul, 1996, s. 141
- 65 Baudelaire, Charles, *Oeuvres Complètes*, Gallimard, Paris, 1975, s.71
- 66 Nizamettin Kasap'ın tanımına göre " antitez (antithèse) bir ifade anlatımı ve anlamı güçlendirmek için anlamca birbirinden tamamen zıt ya da uzak iki kavramın, sözcüğün ya da sözcük grubunun bir arada kullanılmasına dayalı söz sanatıdır" (s.133,134)
- 67 Baudelaire, Charles, *Kötülük Çiçekleri*, Çev. Sait Maden, Çekirdek Yayınları, İstanbul, 1996, s. 141
- 68 Baudelaire, Charles, *Oeuvres Complètes*, Gallimard, Paris, 1975, s.72
- 69 Galand, René, *Baudelaire Poétique et poésie*, Editions A. G. Nizet, Paris, 1969, s. 112
- 70 A.g.y. s.117
- 71 Baudelaire, Charles, *Kötülük Çiçekleri*, Çev. Sait Maden, Çekirdek Yayınları, İstanbul, 1996, s. 207
- 72 Baudelaire, Charles, *Oeuvres Complètes*, Gallimard, Paris, 1975, s.111
- 73 Galand, René, *Baudelaire Poétique et poésie*, Editions A. G. Nizet, Paris, 1969, s.71
- 74 Baudelaire, Charles, *Kötülük Çiçekleri*, Çev. Sait Maden, Çekirdek Yayınları, İstanbul, 1996, s. 207
- 75 Baudelaire, Charles, *Oeuvres Complètes*, Gallimard, Paris, 1975, s.111
- 76 Galand, René, *Baudelaire Poétique et poésie*, Editions A. G. Nizet, Paris, 1969, s.180
- 77 Kula, Nedim, " Baudelaire'in Yasaklı Şirlerinde Yazınsal Güzellikler, *Frankofoni Ortak Kitap*, sayı:14, Bizim Büro Basımevi, Ankara, 2002, s. 42
- 78 Charnet, Yvès, *Baudelaire*, Editions Nathan, Paris, 1991, s.52
- 79 A.g.y. s.64
- 80 A.g.y. s. 64
- 81 A.g.y. s. 64
- 82 Baudelaire, Charles, *Kötülük Çiçekleri*, Çev. Sait Maden, Çekirdek Yayınları, İstanbul, 1996, s. 207
- 83 Baudelaire, Charles, *Oeuvres Complètes*, Gallimard, Paris, 1975, s.111
- 84 Conio, Gérard, Baudelaire, étude de *Les Fleurs du Mal*, Marabaud, Belgique, 1992, s.23
- 85 Ruff, Marcel, A. *L'esprit du mal et l'esthétique baudelairienne*, Librairie Armand Colin, Paris, 1955, s. 270
- 86 A.g.y. s. 270
- 87 Conio, Gérard, Baudelaire, étude de *Les Fleurs du Mal*, Marabaud, Belgique, 1992, s.23
- 88 Durry, Marie-Jeanne, "Préface", *Baudelaire, Les Fleurs du Mal*, Librairie Générale Française, 1972 s.xxx

- 89 Richard, Jean-Pierre, *Baudelaire'in Derinliđi*, Çev. AYTEKİN KARAOÇOBAN, ÜRÜN YAYINLARI, ANKARA, 2018, s. 9
- 90 Baudelaire, Charles, *Kötülük Çiçekleri*, Çev. SAİT MADEN, ÇEKİRDEK YAYINLARI, İSTANBUL, 1996, s. 285
- 91 Baudelaire, Charles, *Oeuvres Complètes*, Gallimard, Paris, 1975, s.142
- 92 Conio, Gérard, Baudelaire, *étude de Les Fleurs du Mal*, Marabaud, Belgique, 1992, s.25
- 93 A. g. y. s. 25
- 94 KADIOĞLU, ŞEVKET, *La Mystique dans les Fleurs du Mal de Baudelaire* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Hacettepe Üniversitesi, Anlara, 1999, s.129
- 95 A .g. y. s. 129
- 96 Galand, René, *Baudelaire Poétique et poésie*, Editions A. G. Nizet, Paris, 1969, s.456
- 97 Baudelaire, Charles, *Kötülük Çiçekleri*, Çev. SAİT MADEN, ÇEKİRDEK YAYINLARI, İSTANBUL, 1996, s. 285
- 98 Baudelaire, Charles, *Oeuvres Complètes*, Gallimard, Paris, 1975, s.142
- 99 Baudelaire, Charles, *Oeuvres*, Pléiade, Paris, 1973, 652
- 100 Baudelaire, Charles, *Kötülük Çiçekleri*, Çev. SAİT MADEN, ÇEKİRDEK YAYINLARI, İSTANBUL, 1996, s. 285
- 101 Baudelaire, Charles, *Oeuvres Complètes*, Gallimard, Paris, 1975, s.143
- 102 KADIOĞLU, ŞEVKET, *La Mystique dans les Fleurs du Mal de Baudelaire* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Hacettepe Üniversitesi, Anlara, 1999, s.129,130
- 103 A g. y. s. 130
- 104 Richard, Jean-Pierre, *Baudelaire'in Derinliđi*, Çev. AYTEKİN KARAOÇOBAN, ÜRÜN YAYINLARI, ANKARA, 2018, s.47
- 105 Emmanuel, Pierre, *Baudelaire , la femme et Dieu*, Editions de Seuil, Paris, 1982, s.78
- 106 Sartre, Jean-Paul, *Baudelaire*, Çev: Bertan Onaran, Yazko, Ankara, 1982, s.148

KAYNAKÇA

1. Baudelaire, Charles, *Oeuvres*, Pléiade, Paris, 1973
2. Baudelaire, Charles, *Oeuvres Complètes*, Gallimard, Paris, 1975
3. Baudelaire, Charles, *Kötülük Çiçekleri*, Çev. SAİT MADEN, ÇEKİRDEK YAYINLARI, İSTANBUL, 1996
4. Charnet, Yvès, *Baudelaire*, Editions Nathan, Paris, 1991, s.52
5. Conio, Gérard, Baudelaire, *étude de Les Fleurs du Mal*, Marabaud, Belgique, 1992
6. Durry, Marie-Jeanne, “Préface”, *Baudelaire, Les Fleurs du Mal*, Librairie Générale Française, 1972 s. vii-xxxiii
7. Emmanuel, Pierre, *Baudelaire , la femme et Dieu*, Editions de Seuil, Paris, 1982
8. Galand, René, *Baudelaire Poétique et poésie*, Editions A. G. Nizet, Paris, 1969
9. İnal, Tuğrul, “Zaman, Açgözlü Düşman”, *Frankofoni Ortak Kitap*, sayı:10, Şafak Matbaası, Ankara, 1998 s. 89-95
10. KADIOĞLU, ŞEVKET, *La Mystique dans les Fleurs du Mal de Baudelaire* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Hacettepe Üniversitesi, Anlara, 1999
11. Kasap, Nizamettin, *Fransız Şiirinde Versifikasyon ve Söz Sanatları*, ÜRÜN YAYINLARI, ANKARA, 2018
12. Kızıltan, Güven Savaş, “Heidegger’de “Das Man” Kategorisi-I” 5 Aralık 2018 tarihinde <http://dusundurensozler.blogspot.com/2009/03/heideggerde-das-man-kategorisi-1.html>lağ adresinden erişilmiştir.
13. Kula, Nedim, “ Baudelaire’in Yasaklı Şirlerinde Yazınsal Güzellikler, *Frankofoni Ortak Kitap*, sayı:14, Bizim Büro Basımevi, Ankara, 2002, s. 35-46
14. Malraux, André, *Altenburg’un Ceviz Ağaçları*, Çev. Tahsin Yücel, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1996, s. 71
15. Özmen, Kemal, “Geçmiş Zamandan Kurgulanmış Yaşama Ya da Sözcüklerin “Çağrıştırmacı Büyüsü”, *Frankofoni Ortak Kitap*, Sayı: 16, Bizim Büro Basımevi, Ankara, 2004
16. Richard, Jean-Pierre, *Baudelaire'in Derinliđi*, Çev. AYTEKİN KARAOÇOBAN, ÜRÜN YAYINLARI, ANKARA, 2018
17. Ruff, Marcel, A. *L'esprit du mal et l'esthétique baudelairienne*, Librairie Armand Colin, Paris, 1955
18. Sartre, Jean-Paul, *Baudelaire*, Çev: Bertan Onaran, Yazko, Ankara, 1982, s.148